

บทที่ 2

เอกสาร และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาผลงานวิจัย และ บทความทางวิชาการต่างๆผ่านเว็บไซต์ (Website) Google, first search, The Emerald และ เว็บไซต์อื่นๆ ได้พบความสัมพันธ์ และ อิทธิพล ระหว่าง พฤติกรรมแบบประชาธิปไตย ความรู้สึกแปลกแยก ความเคร่งศาสนา และ ค่านิยมประชาธิปไตย จำนวนมาก ซึ่งนักวิชาการแต่ละท่านจะเน้นศึกษาเฉพาะจุดย่อยๆ (ลงลึก) ที่ตนเองให้ความสนใจเท่านั้น ส่งผลให้ไม่สามารถมองเห็นภาพรวม ทั้งแนวกว้าง และ แนวลึกไปพร้อมๆกัน ซึ่งทำให้ไม่สามารถเข้าใจอิทธิพลของตัวแปรต่างๆทางการเมือง หรือ ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรทางการเมืองได้อย่างครบถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่สามารถเปรียบเทียบน้ำหนักของอิทธิพล ระหว่าง ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ได้ การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงพัฒนาจึงเป็นไปได้น้อย

การศึกษาวิจัยระดับคุณวิญญูนี้ จึงเน้นการศึกษาอย่างเป็นระบบทั้งในแนวกว้าง และ แนวลึกในการวิจัยเดียวให้ประกอบรวมเข้าเป็นเนื้อเดียว เพื่อให้สามารถเข้าใจภาพรวม และสามารถเปรียบเทียบน้ำหนักของอิทธิพล ระหว่าง ตัวแปร ได้ การศึกษาวิจัยนี้จึงเปรียบเสมือนเป็นการวางพื้นฐานการศึกษาวิจัยในประเด็นอื่นๆให้ได้ละเอียดขึ้น ทั้งในแนวกว้าง และ แนวลึก ในการศึกษาวิจัยนี้จึงประกอบด้วยจำนวนตัวแปรค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตาม ได้วางแนวทางการวิจัยไว้อย่างเป็นระบบ ให้ศึกษาได้ทั้งแนวกว้าง และ แนวลึกควบคู่กันไป

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ และ อิทธิพล ระหว่าง ปัจจัยนำเข้า (Input หรือ Independent variable) ได้แก่ ความเคร่งศาสนา ผ่าน ตัวแปรแทรกซ้อน (Intervening variable) ได้แก่ ค่านิยม (Values) ซึ่งฝังลึกในจิตใจของบุคคล และ ความรู้สึกแปลกแยก (Alienation) กับ พฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งแสดงออกเป็นผลลัพธ์ (Output หรือ Dependent variable) โดยศึกษาพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมือง และ การต่อต้านเผด็จการ เท่านั้น

การทบทวนวรรณกรรม จะทบทวนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรแฝง และ ตัวแปรประจักษ์ของตัวแปรแฝง ดังนี้

ตัวแปรแฝงพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย (Democratic behavior - Dependent variable) ประกอบด้วย ตัวแปรประจักษ์ 2 ตัวแปร ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) และ การต่อต้านเผด็จการ (Anti – dictator rule)

ตัวแปรแฝงความรู้สึกแปลกแยก (Alienation – Intervening variable) ประกอบด้วย ตัวแปรประจักษ์ 2 ตัวแปร ได้แก่ ความรู้สึกโดดเดี่ยว (Isolation) และ ความรู้สึกไม่เป็นมิตร (Estrangement)

ตัวแปรแฝงความเคร่งศาสนา (Religiosity – Independent variable) ประกอบด้วย ตัวแปรประจักษ์ 2 ตัวแปร ได้แก่ ความเคร่งศาสนาที่ฝังลึกภายในจิตใจ (Intrinsic religiosity) และ ความเคร่งศาสนาที่เกิดจากปัจจัยจูงใจทางสังคม และ เพื่อตนเอง (Extrinsic religiosity)

ตัวแปรแฝงค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic value – Intervening variable) ประกอบด้วย ตัวแปรประจักษ์ 7 ตัว ได้แก่ ศรัทธา และ เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human dignity respect) มีความเชื่อในเรื่องสิทธิ และ เสรีภาพ (Right and Liberty) มีความเสมอภาค (Equality) มีความไว้วางใจซึ่งกัน และ กัน (Mutual trust) ความเป็นปัจเจกภาพ (Individuality) อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หรือ ประชาชนต้องเป็นใหญ่ (Popular sovereignty) และ อดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็น และ พฤติกรรมที่แตกต่าง (Tolerance)

ทั้งนี้ ศึกษาจากวรรณกรรม และ ผลงานวิจัยทั้งต่างประเทศ และ ภายในประเทศ ซึ่ง ผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

เอกสาร และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (การทบทวนวรรณกรรม)

พฤติกรรมแบบประชาธิปไตย (Democratic behaviors)

1. การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)

จากการสำรวจ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มประเทศในแอฟริกา โดยใช้ตัวชี้วัด ความกระตือรือร้นไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ความสนใจปรึกษาปัญหาของชุมชนกับผู้อื่น การลงสมัครรับเลือกตั้ง และ การแสดงความคิดเห็นบนเวทีสาธารณะ พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการสวดมนต์ภาวนาเป็นส่วนตัว (Intrinsic Religiosity) (Afro barometer, 2002) ทั้งในภาพรวม ทศนคติ ค่านิยม และ พฤติกรรมทางการเมืองต่างมีความสัมพันธ์กับความเคร่งศาสนา (Patterson, 2004) ในสหรัฐอเมริกาจะวัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองรวมถึง การสนทนา การเมืองภายในครอบครัว กับ เพื่อนบ้าน กับ เพื่อนร่วมงาน การเข้าร่วมเรียกร้องกับกลุ่มผลประโยชน์ รวมทั้ง การบริจาคเงินให้พรรคการเมืองที่ตนสนับสนุน (Dator, 1992)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวแปรหลักด้านพฤติกรรมของการพัฒนาทางการเมือง (ลิขิต ธีรเวคิน, 2546) เป็นการแสดงออก ทั้งในเชิงบวก และ เชิงลบของพฤติกรรมทางการเมือง ในเชิงบวก ได้แก่ การไปลงคะแนนเสียง หรือ ลงสมัครรับเลือกตั้ง การบริจาคเงินให้พรรคการเมือง

สนใจข่าวสาร เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เคารพกฎกติกา หรือ กฎหมายของระบอบการปกครอง การแสดงออกในที่สาธารณะ วิพากษ์วิจารณ์ เสียภาษี ในเชิงลบ ได้แก่ ไม่สนใจการเมือง หรือ การต่อต้านรัฐบาลอย่างเปิดเผย หรือ โดยสงบ (Bennett, 2005; Milbrath, 1966)

อีกด้านหนึ่งมองว่า เป็นกิจกรรมที่บุคคลมีเป้าหมายเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การร่วมหาเสียง ลงสมัครรับเลือกตั้ง ร่วมจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งขององค์การทางการเมือง และ อาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่น และ ระดับชาติ (Pattie, Seyd & Whiteley, 2004) ทั้งนี้ จะต้องเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ มีเหตุผล มีเสรีภาพ และ เพื่อขัดขวางการใช้อำนาจเผด็จการ (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2546; McCleod, 2004) ในอีกมิติหนึ่ง เป็นการควบคุมอำนาจเผด็จการด้วยการตรวจสอบจากภายนอก (Dahl, 1963) ดังกล่าว ไม่รวมถึงพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง ซึ่งแตกต่างจากพฤติกรรมความจริงจัง และ ตั้งใจ (aggressive) ซึ่งได้รับการพิสูจน์แล้วว่าไม่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Muller & Godwin, 1984)

ในมิติหนึ่ง แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม 1 การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองโดยตรง เช่น ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง คัดค้านการบริหารงานของรัฐ เข้าร่วมเป็นสมาชิก ร่วมกลุ่มกิจกรรมทางการเมืองอย่างเป็นทางการ และ ไม่เป็นทางการ รวมทั้ง ร่วมลงคะแนนเสียงแม้ไม่มีการแข่งขัน กลุ่ม 2 ได้แก่ กระทำกิจกรรมส่วนบุคคล เช่น เสียภาษี ฟังสุนทรพจน์ มีวินัย เคารพกฎ และ กติกาของระบอบประชาธิปไตย (Almond, Powell Jr. & Mundt, 1993) ทั้งนี้ เชื่อว่ากิจกรรมทั้ง 2 กลุ่มเป็นผลต่อเนื่องจากความไว้วางใจทางการเมืองมากกว่าตัวแปรอื่น (Almond & Verba, 1963)

ในอีกมิติหนึ่ง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ทั้งในองค์การที่เป็นทางการ และ ไม่เป็นทางการ ได้แก่ พฤติกรรมส่วนบุคคล พฤติกรรมกรเข้าร่วมกับกลุ่มอื่น และ พฤติกรรมติดต่อโดยตรงทางการเมือง (Pattie, Seyd & Whiteley, 2004; Whiteley, n.d)

การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นพื้นฐาน และเป็นศูนย์กลางของการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเสมอภาค และ ปกป้องสิทธิต่างๆของบุคคล (Democratic National Convention, 2004) สำหรับประเทศไทย แม้การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นพื้นฐานขั้นต้นที่ขาดไม่ได้ของระบอบประชาธิปไตย (Liu, 2001; Dahl, 1971) แต่ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของพลเมืองไว้ในรัฐธรรมนูญ การใช้ตัวชี้วัด จึงต้องวัดไปถึงความเต็มใจ หรือ ความตั้งใจที่แท้จริง ด้วย

กล่าวโดยสรุป ตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเชิงพฤติกรรม ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความสนใจติดตามข่าวสารทางการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และ การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

2. การต่อต้านเผด็จการ (Anti – dictator rule)

ในส่วนของความสัมพันธ์กับความเคร่งศาสนา พบว่า ความเคร่งศาสนามีความสัมพันธ์กับการนิยมใช้กฎ ระเบียบ กล่าวคือ ในทางปฏิบัติผู้ที่เคร่งศาสนาмаกมักจะทำยึดถือหลักการของศาสนาอย่างเคร่งครัดในการประพฤติปฏิบัติตน และ พิธีกรรม (Altemeyer & Hunsberger, 1992; Canetti-Nisim, 2005; Duriez, 2003) ซึ่งจัดเป็นลักษณะหนึ่งของพฤติกรรมแบบเผด็จการ (Afkhani, 2006; Canetti-Nisim, 2005) โดยเฉพาะผู้ที่เคร่งศาสนาสุดโต่ง (Extremists & Fundamentalists) จะมีทัศนคติ และ พฤติกรรมเข้าได้ดีกับผู้มีลักษณะเผด็จการ โดยพิจารณาประเด็นไม่มีเหตุผล ชอบการแบ่งกลุ่ม หรือ พวก สองมาตรฐาน มีพฤติกรรมเสแสร้ง ดื้อดึง แข็งกร้าว และ เห็นว่าตนเองเหนือ หรือ ดีกว่าผู้อื่น (Altemeyer, 2006)

เผด็จการเป็นลักษณะของการรวบอำนาจไว้ที่แหล่งเดียว (Centralization) สิทธิส่วนตัวของประชาชนจะถูกรวบรวมน (Dahl, 1963) ผู้มีอำนาจกระทำการทุกอย่างได้ตามต้องการ สามารถบังคับให้ผู้อื่นยอมรับในอำนาจนั้นแม้ไม่เต็มใจ (Elst, 1989) รวมถึงพยายามกำหนดให้ประชาชนและ สังคมเดินไปในทิศทางที่ตนต้องการ (Mueller, 1997)

อีกมิติหนึ่ง มองใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านรัฐ มีลักษณะรวมศูนย์ด้วยระบบราชการ ซึ่งควบคุมข่าวสารทั้งหมด ด้านเศรษฐกิจ มีลักษณะที่แหล่งผลิตขนาดใหญ่เป็นของรัฐแบบรวมศูนย์ และ จำกัดความสำเร็จทางธุรกิจของบุคคล ด้านการดำเนินชีวิต จำกัดสิทธิ และ เสรีภาพส่วนบุคคล การต่อต้านรัฐบาลกระทำไม่ได้ ปฏิเสธแนวคิด หรือ วัฒนธรรมที่แตกต่าง ขณะเดียวกับที่พยายามสร้างวัฒนธรรมเฉพาะของชาติขึ้น รวมทั้งเห็นว่าเสียงของประชาชนไม่มีความสำคัญมากนัก (Bădescu, 2000)

ในเชิงทัศนคติ และ พฤติกรรม ผู้มีค่านิยมประชาธิปไตยต้องปฏิเสธการมอบภาระทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ การใช้อำนาจเด็ดขาด ยอมจำนนผู้มีอำนาจอย่างไม่มีเหตุผล ไม่นิยมระบบเจ้าขุนมูลนาย และ ความไม่เสมอภาคของบุคคล (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2546) อีกนัยหนึ่ง นิยมการดำเนินชีวิตตามครรลองประชาธิปไตย ในอีกมุมมองหนึ่ง มองว่าทหารจะต้องถูกควบคุมโดยพลเรือน (Civitas, 1991) รวมทั้งเห็นด้วยกับการควบคุมอำนาจเผด็จการด้วยวิธีตรวจสอบจากภายนอก เช่น องค์การอิสระ หรือ ประชาชน เป็นต้น (Dahl, 1963)

กล่าวโดยสรุป ตัวแปรการต่อต้านเผด็จการ ประกอบด้วยตัว 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ ปฏิเสธการมอบอำนาจเด็ดขาดไว้ที่ผู้นำแต่เพียงผู้เดียว ปฏิเสธสิ่งที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ปฏิเสธการใช้อำนาจเด็ดขาดของผู้นำ และ คัดค้านการปฏิวัติทุกวิถีทาง

ความรู้สึกแปลกแยก (Alienation)

จากการศึกษาวิจัย พบว่า มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง เรื่องเสรีภาพในการพูด และการรวมชาติ (Olsen, 1965) และพบว่า ความรู้สึกแปลกแยกนอกจากจะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับองค์ประกอบความเคร่งศาสนาแบบ Intrinsic (Ghorpade, Lackritz & Singh, 2006) แล้ว ยังมีผลกระทบเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญกับทั้งพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และการชอบติดต่อกับนักการเมือง (Liu, 2001) กล่าวได้ว่า ความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองมีผลกระทบต่อความรู้สึก และ ทัศนคติของบุคคลให้แสดงพฤติกรรมเชิงลบทางการเมือง เช่น การปฏิเสธคัดค้าน หรือ เรียกร้อง เป็นต้น (Citrin, 2004)

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทั้งบวก และ ลบจากความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองระดับบุคคล จะแสดงในรูปของพฤติกรรมแยกตัว (Isolation) หรือ ถอนตัวออก (Withdrawal) มีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ (Hostility) หรือ ในทางตรงข้าม เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจริงจังกด้วยความกลัวต่อความรู้สึกโดดเดี่ยว (Almond & Verba, 1963; Robson, 2003)

แนวคิด และ ความรู้สึกแปลกแยก (Alienation) ได้รับการกล่าวถึงจากผู้รู้ด้านการเมืองหลายท่าน (Goldsby, 1998) ซึ่งมุมมองขึ้นกับประสบการณ์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต (Islam, n.d.) แต่ส่วนใหญ่มีพื้นฐานอยู่บนความรู้สึกไม่มีความต่อเนื่อง (discontinue) ความรู้สึกอึดอัด ลำบากใจ (frustration) ความรู้สึกไร้อำนาจดำเนินการใด ๆ ที่ตนต้องการ (powerlessness) และ ความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ (hostility) การแยกตัวออก หรือ ไม่ยอมรับค่านิยม (values) หรือ ปทัสฐาน (norms) ของสังคมที่ตนสังกัด (Gale, 2006, 2005; Gaski, 2000) รวมทั้งรู้สึกว่าตนไม่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนสังกัด (Lipschultz, 2003)

ความรู้สึกแปลกแยก เป็นความรู้สึกที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ ระหว่าง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ กับ สิ่งแวดล้อมที่ไม่ต้องการ หรือ ไม่เห็นด้วย องค์ประกอบหลักที่ส่งผล ได้แก่ เห็นว่าตนเองไม่มีความหมาย หรือ คุณค่า (Meaningless) ไม่สามารถทำให้เกิดผลลัพธ์ได้ตามที่ต้องการ (Powerlessness) ต้องแสดงพฤติกรรมที่ตนเอง หรือ สังคมไม่ยอมรับ (Normlessness) การแยกตัวออกจากผู้อื่น หรือ สังคม (Isolation) รวมทั้งความรู้สึกไม่เป็นมิตร (Estrangement) (Dean, 1980; Seeman, 1982) ในอีกมิติหนึ่ง พิจารณาเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ เป็นผลลัพธ์จากสาเหตุในจิตใจ ปกติส่งผลเป็นลบ และ ก่อให้เกิดการถ่วงดุลขึ้นภายในจิตใจ และมีลักษณะเป็นไปในทิศทางต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ (Geyer, 1994) ลักษณะข้างต้น Answer.com (2010) ได้รวบรวมความหมาย และ ความเห็นของนักวิชาการไว้หลายประการ ซึ่งในภาพรวมจะให้ความหมายในทำนองเดียวกัน คือ การแยกตัว ความรู้สึกโดดเดี่ยว และ ความรู้สึกในเชิงปฏิปักษ์

ผู้ที่เคร่งศาสนาจะมีลักษณะจิตใจ และ พฤติกรรมแตกต่างกันเป็น 2 กลุ่มหลัก ๆ ได้แก่ กลุ่มหนึ่ง มีความรู้สึกแปลกแยก กล่าวคือ ต้องการ หรือ แสดงพฤติกรรมแยกตัวโดดเดี่ยวจากผู้อื่น หรือ กลุ่ม รวมทั้งมีความรู้สึก และทัศนคติเชิงปรปักษ์ (Hostility) เกิดขึ้นภายในจิตใจ (Ghorpade, Lackritz & Singh, 2006; Islam, n.d.) ซึ่งเป็นผลลัพธ์จากความรู้สึกไม่มีอำนาจ ต้องปฏิบัติ หรือ ได้รับการปฏิบัติที่ไม่มีบรรทัดฐาน หรือ เป็นไปตามค่านิยมของสังคม ซึ่งแตกต่างจากค่านิยมของตน หรือ กลุ่มที่ตนสังกัดอยู่ รวมทั้งรู้สึกว่าตนเองไม่มีความหมาย (Debats, Drost & Hansen, 1995) อันเป็นสาเหตุหนึ่งของการหยุดความรู้สึกเป็นมิตร กลุ่มสอง มีความรู้สึกต้องการอยู่ร่วมเป็นกลุ่ม เพื่อกระทำกิจกรรมร่วมกันเฉพาะกลุ่มตนเองเท่านั้น (Alkire, 2004; Almond & Verba, 1963; Saroglou, 2002) อย่างไรก็ตาม ยังคงมีลักษณะของการแยกกลุ่มตนเองออกจากกลุ่มอื่นที่แตกต่างในทำนองเดียวกัน ดังกล่าว ความเคร่งศาสนาจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกแปลกแยก

กล่าวโดยสรุป กลุ่มตัวแปรความแปลกแยกระดับบุคคล ประกอบด้วย ตัวแปรสำคัญ 2 ตัวแปร ได้แก่ ความรู้สึกโดดเดี่ยว และ ความรู้สึกไม่เป็นมิตร ซึ่งจะกล่าวถึงดังนี้

1. ความรู้สึกโดดเดี่ยว (Isolation or Loneliness)

จัดเป็นความรู้สึกเชิงลบ เช่น การแยกตัวออกจาก หรือ ไม่สนใจ รวมถึงการไม่เข้ามามีส่วนร่วม เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Almond & Verba, 1963) อีกนัยหนึ่งเป็นลักษณะของการแยกตัว เนื่องจากไม่ยอมรับความเปลี่ยนแปลงจากที่ตนเคยชิน (Intolerance) โดยเฉพาะความแตกต่างทางวัฒนธรรม หรือ ศาสนา (McCullough, Tsang & Brion, 2002) การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้ยาก (Inflexibility)

ความเคร่งศาสนาเกินไปส่งผลให้ ปิดตนเอง แยกตัว ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง หรือ สิ่งที่แตกต่างจากแนวความคิดดั้งเดิมของตน โดยเฉพาะความแตกต่างทางวัฒนธรรม หรือ ศาสนา (McCullough, Tsang & Brion, 2002) ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้ยาก ความต้องการความมีกฎระเบียบชัดเจน และ การคาดคำนวณได้ ซึ่งมีความสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความเคร่งศาสนา โดยวัดความเคร่งศาสนาที่ การเห็นความสำคัญต่อการดำรงชีวิต และ การปฏิบัติทางศาสนา เป็นต้น (Saroglou, 2002)

ในมิติหนึ่ง ความรู้สึกโดดเดี่ยว (Isolation) อาจก่อให้เกิดภาวะความกดดันให้ กลายเป็นไม่ให้ความสนใจ และ ถอยห่าง เช่น ถอยห่างจากกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมือง และการเลือกตั้ง เป็นต้น (Almond & Verba, 1963; Macke, 1979) อย่างไรก็ตาม ในมิติตรงกันข้าม อาจส่งผลเป็นบวกให้เพิ่มความพยายามเข้าร่วมกลุ่ม หรือ ร่วมกิจกรรมในสังคม เพื่อลดความรู้สึก

โดดเดี่ยวของตนเองลง โดยเฉพาะ ในทางการเมือง (Robson, 2003) การไม่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้ง ระดับชาติ หรือ ท้องถิ่น ต่างเป็นลักษณะหนึ่งของการโดดเดี่ยวตนเอง หรือ แยกตัวจากการเมือง (Political Alienation) เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ในมิติตรงกันข้าม ความไม่ไว้วางใจ นักการเมือง การได้รับความไม่เสมอภาค ก็มีผลให้ เกิดการแยกตัวจากการเมืองเช่นกัน (O'Neill, 2003)

การไม่ค่อยติดต่อกับผู้อื่น การไม่มีกิจกรรมร่วมในสังคม รวมทั้ง ไม่ค่อยมีส่วนร่วมทางการเมือง ต่างเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความรู้สึกโดดเดี่ยว ในอีกมิติหนึ่ง มองใน 2 รูปแบบ ได้แก่ ความรู้สึกโดดเดี่ยวทางสังคม และ ความรู้สึกโดดเดี่ยวทางอารมณ์ เช่น การยอมรับว่าไม่ค่อยมีเพื่อน มีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนบ่อยๆ ไว้วางใจใครมากไม่ค่อยได้ ไม่ค่อยชอบสนทนา หรือ ไม่ค่อยมีใครสนใจสนทนาด้วย (Dykstra & Fokkema, 2007) ซึ่งความรู้สึก และ พฤติกรรมดังกล่าวตรงข้ามกับผู้มีจิตสำนึกแบบประชาธิปไตย (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2546; ลิขิต ธีรเวคิน, 2546; Almond & Verba, 1963)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ตัวแปรความรู้สึกโดดเดี่ยว ประกอบด้วย ตัวชี้วัด 3 ตัว ได้แก่ ความรู้สึกโดดเดี่ยวไม่มีเพื่อน การแยกตัวจากสังคม และ ความสามารถในการปรับตัว

2. ความรู้สึกไม่เป็นมิตร (Estrangement or Hostility)

ความรู้สึกไม่เป็นมิตรเป็นสาเหตุพื้นฐานหนึ่งที่เชื่อมโยงถึงการแสดงออกของพฤติกรรมเชิงลบ เช่น การแสดงความรุนแรง เป็นต้น ด้านไม่ดีของความเคร่งศาสนามากเกินไป ได้แก่ การส่งผลเชิงลบต่อทัศนคติ และ ค่านิยมของบุคคล โดยเฉพาะเมื่ออยู่ร่วมเป็นกลุ่มศาสนาเดียวกัน มักก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัวของกลุ่ม ปฏิเสธคนนอกกลุ่มที่มีความศรัทธา หรือ ค่านิยมเชิงลบต่อ/หรือ แตกต่างจากความศรัทธา หรือ ค่านิยมของกลุ่มตน (Cozzarelli & Karafa, 1998; Saroglou, 2006) ซึ่งความไม่สอดคล้อง หรือ เข้ากันไม่ได้ ระหว่าง ความศรัทธา กับ ค่านิยมที่เกิดจากความเคร่งศาสนาที่แตกต่างกันจะเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สุดที่ทำนายถึงความรู้สึกไม่เป็นมิตร (Bernard, Gebauer & Maio, 2006)

บ่อยครั้ง ผู้ที่เคร่งศาสนามากมักเป็นผู้ก่อความรุนแรง (Appleby, 2000; Cavanaugh, 2004; Hansen & Norenzayan, 2006) การแบ่งแยกชนชั้น รวมทั้งมีค่านิยมแบบอนุรักษ (Alkire, 2004; Canetti-Nisim, 2005; Saroglou, Delpierre & Dernelle, 2004) ซึ่งเป็นพื้นฐานของทัศนคติ และ พฤติกรรมแบบมีปัญหา หรือ ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งที่แตกต่างจากความศรัทธา ค่านิยม และ ทัศนคติเดิมของตน (Jessor, 2001) ส่งผลให้ปิดตนเอง และ ปฏิเสธสิ่งที่แตกต่างจาก

ของเดิมที่ตนเคยชิน ซึ่งมีลักษณะตรงข้ามกับผู้มีความนิยมประชาธิปไตย (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2546; ลิขิต ธีรเวคิน, 2546; Almond & Verba, 1963)

เหตุการณ์รุนแรงปัจจุบันที่เกิดทางการเมืองมักมีข้ออ้างเกี่ยวเนื่องกับศาสนา แต่มีข้อคิดที่ว่าผู้กระทำให้เกิดความรุนแรง หรือ อยู่เบื้องหลังความรุนแรงนั้น ๆ มักมีความรู้ในหลักคำสอนจริงของศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงนั้น ทำให้ไม่อาจกล่าวได้ชัดเจนว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากความเคร่งศาสนา อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าบางศาสนามีพัฒนาการจากหลักการที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง เช่น การบูชายันต์ หรือ การเข้าร่วมทำสงครามในบางยุค เป็นต้น (Ariarajah, 2003)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ตัวแปรความรู้สึกไม่เป็นมิตร ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความรู้สึกปิดตนเองปฏิเสธสิ่งที่แตกต่าง การแบ่งกลุ่ม พวก หรือ แยกชนชั้น และการแสดงพฤติกรรมรุนแรง

ความเคร่งศาสนา

ผลการวิจัย พบว่า ความเคร่งศาสนามากไปส่งผลให้ปิดตนเอง และไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลง (Intolerance) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความสามารถในการปรับตัว (Brenen, 2004) และ อนุรักษ์ทางการเมือง (Politically Conservative) (Pelz, 2004) ไม่ยอมรับความแตกต่างในสังคมที่ต่างจากแนวความคิดตน (McCullough, Tsang & Brion, 2002) รวมทั้งนำไปสู่การแสดงออกของพฤติกรรมแบบเผด็จการ (Afkhani, 2006; Canetti-Nisim, 2005) ในมุมมองนี้ แสดงว่า บุคคลเคร่งศาสนามากขึ้นเท่าใดก็ยิ่งแสดงลักษณะเป็นลบต่อแนวคิดประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น (Canetti-Nisim, 2003)

จากการศึกษากลุ่มประเทศตะวันตก 15 ประเทศ พบว่า ผู้ที่มีความเคร่งศาสนาในระดับสูงส่วนใหญ่จะมีความนิยมแบบอนุรักษ์ เกือบตัว (Saroglou, Delpierre & Dernell, 2003) และไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลง (Huber, 2005) ดังกล่าว เป็นไปในทิศทางเดียวกับ แอลไคร์ (Alkire, 2004) ซึ่งเห็นว่าผู้ที่เคร่งศาสนามากไปโดยเฉพาะแบบสุดโต่ง (Extremist) มักก่อให้เกิดความรุนแรง สร้าง และ แบ่งชนชั้น แบ่งแยกเพศ ปลีกตัวไม่สังคมกับผู้อื่น (Alienate) และ มีความนิยมแบบอนุรักษ์ รวมทั้งมีสหสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ กับ ลักษณะเผด็จการฝ่ายขวา (Altemeyer, 2006; Altemeyer & Hunsberger, 1992) ซึ่งขัดแย้ง กับ ค่านิยมประชาธิปไตย (Canetti-Nisim, 2005)

จะเห็นได้ว่า ความเคร่งศาสนามีบทบาทต่อค่านิยมของบุคคล โดยส่งผลต่อทัศนคติ และ พฤติกรรมทางการเมืองของเขา ซึ่งสามารถศึกษาได้จากผลงานทางวิชาการ และการวิจัยของ

นักวิชาการยุคเก่า และ ปัจจุบันหลายท่าน (Alkire, 2004; Altemeyer & Hunsberger, 1992; Becker & Hofmeister, 2001; Boyer, 2003; Canetti-Nisim, 2005; 2003; Duriez, 2003a; Duriez, Fontaine & Luyten, 2001; Duriez & Soenens, 2003a; Duriez & Hutsebaut, 2003a; Fox, 2001; Huber, 2005; Huntley & Peeters, 2005; Jones, 2002; Karpov, 2002; Loveland, et. al, 2005; Patterson, 2004; Pelz, 2004; Saroglou, Delpierre & Dernelle, 2003; Stern, 2005; Tahirli, 2005; Thomas, 1986; White, Miller, Grødeland & Oates, 2000)

อิทธิพลของความเคร่งศาสนาต่อค่านิยม ทศนคติ และ พฤติกรรมทางการเมืองในระดับบุคคล ซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามสภาพแวดล้อมทางการเมือง หรือ สังคม ได้รับการยอมรับมานาน (Almond & Verba, 1963; Weber, 1930) ทั้งเป็นตัวสร้างพฤติกรรมบางอย่างผ่านค่านิยมที่เกิด และ ผังลึกในจิตใจของบุคคล (Dow, 2005) ทั้งในทางบวก และ ทางลบ (Appleby, 2000) ในประเทศไทย ดวงเดือน พันธุมนาวิณ (2540) พบว่า ความเคร่งศาสนาที่มีอิทธิพลมากต่อความเชื่อ ค่านิยม หรือ ความรู้สึก ทศนคติ และ พฤติกรรมของทั้งเด็ก และ ผู้ใหญ่ โดยถ่ายทอดบางสิ่งซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเชื่อ ค่านิยม และ จิตสำนึก ซึ่งจะกลายเป็นพื้นฐานของค่านิยมรูปแบบหนึ่ง (Roccas, 2005) และ ท้ายสุดจะกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2546)

องค์ประกอบที่ทำให้บุคคลเคร่งศาสนา ได้แก่ ความต้องการสังคมที่ดีงาม ความยุติธรรม และ ความสงบเรียบร้อยของสังคม (Soeling & Voland, 2002) จากการศึกษา พบว่า ความเคร่งศาสนาส่งผลกระทบต่อสังคม ทั้งด้านบวก และ ด้านลบ กล่าวคือ ก่อให้เกิดทั้งความสงบ และความรุนแรง (Appleby, 2000) อีกนัยหนึ่ง มีผลต่อค่านิยม ทศนคติ และ พฤติกรรมทางการเมือง ทั้งเชิงบวก และ เชิงลบ (Huber, 2005) ทั้งมีพฤติกรรมชอบอยู่ร่วมกลุ่มศาสนาเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การชอบอยู่ร่วมกลุ่มเฉพาะศาสนาเดียวกันอาจส่งผลกระทบต่อสังคมในเชิงลบเช่นกัน เช่น ปฏิเสธศาสนา หรือ กลุ่มอื่นที่มีแนวความคิด หรือ การปฏิบัติที่แตกต่างจากกลุ่มตน ดังกล่าวมีผลเชิงลบต่อการยอมรับความแตกต่างในระบบประชาธิปไตย (Alkire, 2004; Saroglou, 2003) ทั้งมีข้อสังเกตว่าผู้ที่ไม่ชอบ หรือ ไม่เคารพกฎ ระเบียบต่าง ๆ ซึ่งจัดเป็นหนึ่งในค่านิยมของผู้มีจิตใจแบบประชาธิปไตย มักไม่ชอบพิธีกรรม หรือ การปฏิบัติทางศาสนา (Reiss, 2000b)

ในเชิงบวก ผู้ที่เคร่งศาสนามักแสดงพฤติกรรม เช่น ชอบบริจาคทรัพย์ อาสาทำงานศาสนา งานเพื่อประโยชน์สาธารณะ ชอบเข้าร่วมกิจกรรมศาสนา และ กิจกรรมทางสังคม ทั้งชอบร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมของศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของนักวิจัยหลายท่าน (Bridges & Moore, 2002; Curry, Koch & Chalfant, 2004; Huntley & Peetera, 2005;

McCullough, Tsang & Brion, 2002; Worthington Jr., et. al, 2003) ในอีกมุมหนึ่ง มองได้ว่า สอดคล้องกับการยอมรับความแตกต่างในระบอบประชาธิปไตย

จากการศึกษา พบว่า ความเคร่งศาสนาทำให้สังคมดีขึ้น หากไม่มีเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว อาจส่งผลให้สังคมไร้ระเบียบ และ เสื่อมลง ซึ่งเป็นผลลบต่อหลักนิติธรรม หรือ กฎกติกาการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Paul, 2005) และพบว่า แต่ละประเทศที่มีวัฒนธรรมสังคมต่างกัน จะมีระดับความสัมพันธ์ ระหว่าง ความเคร่งศาสนา กับ ทศนคติ และ พฤติกรรมทางการเมืองต่างกัน ด้วย (Huber, 2005; Norris & Inglehart, 2004) นอกจากนี้ การที่พบว่าค่านิยมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับระดับความเคร่งศาสนา มากกว่า ความแตกต่างของศาสนาที่นับถือ (Canetti-Nisim, 2003) เป็นการย้ำให้เห็นความสำคัญของความเคร่งศาสนาต่อการเมืองแม้ในที่ต่างวัฒนธรรมกัน

อีกมิติหนึ่ง ความเคร่งศาสนาส่งผลต่อความรู้สึก จิตใจ และ พฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะความเคร่งศาสนาแบบสุดโต่ง (Extremist or Fundamentalist) (Appleby, 2000; Hunsberger & Jackson, 2005; Maddi, 2004; Salouglou, 2006; 2003) อย่างไรก็ตาม ในอีกมุมมองหนึ่งเห็นว่ากลุ่ม Extremists ไม่ใช่กลุ่มเคร่งศาสนาที่แท้จริงแต่กลับจะเป็นกลุ่มที่บั่นทอนศาสนาเสียมากกว่า (Abdulrahman Al Mu'alla Al Luaihi, n.d)

ในประเด็นของตัวแปรความเคร่งศาสนา จากการสำรวจวรรณกรรมในภาพรวม พบว่า มีมุมมองความเคร่งศาสนาในหลายมิติ เช่น มิติแรก แบ่งเป็นความเคร่งศาสนาทั่ว ๆ ไป (General or Social Religiosity) และ ความเคร่งศาสนาส่วนบุคคล (Individual Religiosity) (Kendler, et. al, 2003; Reitsma, Scheepers & Grotenhuis, 2005) มิติสอง แบ่งเป็นความเคร่งศาสนาในฐานะเพื่อเป้าหมายทางด้านจิตใจที่ฝังลึก (Ends) เรียกว่า Intrinsic Religiosity และ ในฐานะเป็นวิธีการเพื่อบรรลุเป้าหมายทางสังคม หรือ เพื่อประโยชน์เฉพาะตนเองเฉพาะหน้า (Means) เรียกว่า Extrinsic Religiosity ซึ่งปัจจุบันนิยมใช้รูปแบบในมิติ 2 ในการศึกษาวิจัยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ ค่านิยม ทศนคติ และ พฤติกรรมทางการเมือง (Donahue, 2004; 1985)

ในภาพรวมตัวแปรแฝง และ ตัวชี้วัดความเคร่งศาสนา Peña & Frehill, 1998) วัดความเคร่งศาสนาจากความเชื่อ และ พฤติกรรม ด้วยตัวชี้วัด 12 ตัวชี้วัด แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพฤติกรรมทางสังคม พฤติกรรมส่วนบุคคล และ กลุ่มการสวดมนต์ จอห์นสัน เดลี และ ลาร์สัน (Johnson, De Li & Larson, 2000) วัดจากการไปวัด การเห็นความสำคัญต่อการดำรงชีวิต การสวดมนต์ภาวนา ศึกษาพระคัมภีร์ และ เข้าร่วมกิจกรรมศาสนา สิบเบอ์ (Huber, 2005) วัดจากกลุ่มตัวแปรความเชื่อทางศาสนา และ กลุ่มตัวแปรการปฏิบัติทาง

ศาสนา คาเซม (Qasem, n.d.) วัดจากการเข้าร่วมกิจกรรมศาสนา ความเชื่อในพระเจ้า ชีวิตหลังความตาย สวรรค์ นรก ความรู้สึกที่เกิดกับศาสนา รวมทั้งการบอกว่าตนเคร่งศาสนา หรือไม่

โดยภาพรวม การประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทาง และ หลักการศานากำลึงมุ่งสู่ความเป็นส่วนตัวมากขึ้น เป็น Intrinsic มากขึ้น กล่าวคือ บุคคลจะถอยห่างจากการไปวัด ไม่แสดงตนเป็นสมาชิกของศาสนาแต่ยังคงความเชื่อ สวดมนต์ และ ปฏิบัติตามหลักการศาสนาอย่างเคร่งครัด (Greenberg, 2004; LüChau,, 2004; Norris, 2003; Pereira, 2005; Reiss, 2000b; Ward, 2000) ซึ่งแสดงว่าการเป็นสมาชิก และการไปวัดอาจไม่เป็นตัวชี้วัดที่ดีของความเคร่งศาสนา (Reiss, 2000b) ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตที่ว่า ตนเองเท่านั้นทราบดีที่สุดว่าตนเคร่งศาสนาอย่างแท้จริง หรือไม่ (Livesey, Lawson & Arnold, 2006) อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีแนวโน้มวัดความเคร่งศาสนา ทั้งในรูปแบบของ Intrinsic และ Extrinsic Religiosity (Bouchard Jr., et. al, 1999; Cohen, et. al, 2005; Groeneman & Tobin, 2004)

มีคำถามในประเด็น การใช้ตัวชี้วัดความเคร่งศาสนามลุ่มเดียวกันวัดข้ามศาสนา หรือ ข้ามวัฒนธรรมอาจก่อให้เกิดความผิดพลาดของผลที่ได้จากการวัด หรือไม่ เนื่องจากศาสนาที่ต่างกัน หรือ การมีวัฒนธรรมพื้นฐานต่างกันอาจเน้น หรือ ให้ความสำคัญกับแต่ละพฤติกรรม หรือ ตัวชี้วัดความเคร่งศาสนาไม่เหมือนกัน ดังกล่าวมีผลศึกษา เปรียบเทียบ ความเคร่งศาสนา ระหว่าง ผู้ที่นับถือศาสนาต่างกันโดยใช้ตัวชี้วัดมาตรฐานโดยตรงไม่ต้องให้น้ำหนักของแต่ละตัวชี้วัด และ แบบให้น้ำหนักแต่ละตัวชี้วัด โดยพิจารณาจากการให้ลำดับความสำคัญ หรือ ความถี่ของพฤติกรรมการปฏิบัติ พบว่า ไม่มีผลลัพธ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อใช้สถิติ มัลติแวลูเอทโมเดล (Multivariate Models) ศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่าง ความเคร่งศาสนา กับ ตัวแปรทัศนคติ และ พฤติกรรมทางการเมือง จึงกล่าวได้ว่าสามารถใช้ตัวชี้วัดมาตรฐานความเคร่งศาสนา เช่น การสวดมนต์ การอ่านพระคัมภีร์ หรือ หนังสือคำสอนทางศาสนา การบริจาคเงินให้องค์การศาสนา และ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น เป็นตัวชี้วัดความเคร่งศาสนาข้ามศาสนา หรือ ข้ามวัฒนธรรมได้โดยตรง (Mockabee, Monson & Grant, 2001)

การวัดทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ เป็นการวัดความเห็นเกี่ยวกับความรู้สึก ค่านิยม ทัศนคติ และ พฤติกรรม หรือ ความถี่ของการแสดงพฤติกรรมของตัวอย่าง ในส่วนความเคร่งศาสนา ดังกล่าวข้างต้น จะพบว่าส่วนใหญ่วัดความคิดเห็น และ พฤติกรรมต่อ 3 ตัวแปรหลัก ได้แก่ ความเชื่อทางศาสนา การประพฤติปฏิบัติตนทางศาสนา และ การเห็นว่าตนเคร่งศาสนา

ปกติสเกลการวัดแบ่งเป็น 3 รูปแบบ แบบแรก วัดความคิดเห็นแบบกำหนดความหมายของแต่ละระดับการวัดไว้ชัดเจน แบบสอง เป็นการกำหนดคะแนนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ 0 – 6 หรือ 8

หรือ 10 โดย 0 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 6 หรือ 8 หรือ 10 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง และแบบสาม เป็นการสัมภาษณ์สอบถามความคิดเห็นในลักษณะ face to face สถิติที่ใช้ปกติแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การทดสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วย Cronbach Alpha หรือ Pearson Coefficient และ การวิเคราะห์ข้อมูล ปัจจุบันนิยมใช้การวิเคราะห์แบบหลายตัวแปรเป็นหลัก ซึ่งมีตัวอย่างงานวิจัยที่ใช้สถิติดังกล่าว เช่น Baker (2004); Corrigan (2003); Duriez (2003a, c); Duriez, et. al. (2002); Fares (2002); Garza & Neuman (2003); Huntley & Peeters (2005); McCullough, Tsang & Brion (2002); Saroglou, et. al. (2005) เป็นต้น

การศึกษาวิจัยนี้ ใช้รูปแบบความเคร่งศาสนาในมิติสอง กล่าวคือ แบ่งความเคร่งศาสนาออกเป็น 2 ตัวแปร ได้แก่ Intrinsic Religiosity และ Extrinsic Religiosity (Donahue, 2004; 1985) โดยกำหนดตัวชี้วัดความเคร่งศาสนาออกเป็น 3 กลุ่ม ครอบคลุมทั้ง intrinsic และ extrinsic Religiosity ได้แก่ ความศรัทธาทางศาสนา การประพฤติปฏิบัติทางศาสนา และ การเห็นว่าตนเองเป็นคนเคร่งศาสนา ซึ่งจะกล่าวถึงดังนี้

1. ความเคร่งศาสนาที่ฝังลึกในจิตใจ (Intrinsic Religiosity)

ผู้มีความศรัทธาทางศาสนาอย่างมั่นคง และ มีการปฏิบัติทางศาสนา เพื่อเป้าหมายทางศาสนา เท่านั้น จึงจัดได้ว่าเป็นผู้ที่เคร่งศาสนาแบบ Intrinsic (Earnshaw, n.d.) ซึ่งจะกล่าวออกผู้อื่นได้ว่าตนเป็นคนเคร่งศาสนา (Livesey, Lawson & Arnold, 2006)

ความศรัทธาเป็นผลสรุปของการรับรู้ และ พิจารณาด้วยเหตุผลแล้วทั้งหมด (Boyer, 2003; Gorsuch, 1986) ความศรัทธาทางศาสนาเป็นความศรัทธาที่ฝังลึกในจิตใจ ส่งผลต่อถึงการประพฤติปฏิบัติทางศาสนาที่เป็นส่วนตัวเป็นส่วนใหญ่ (Intrinsic) (Donahue, 2004; 1985) และพบว่า ควรใช้เป็นหลักในการวัดความเคร่งศาสนา เนื่องจากการวัดในเชิงพฤติกรรมแต่เพียงอย่างเดียวอาจได้ผลลัพธ์เบี่ยงเบนจากข้อเท็จจริงระดับหนึ่ง (Reiss, 2004; 2000b)

ความศรัทธาเกี่ยวกับพลังเหนือธรรมชาติ สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ (Paranormal belief) พระเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ปีสาย สวรรค์ นรก และ ชีวิตหลังความตาย เป็นความศรัทธาร่วมกันพื้นฐานทางศาสนาที่เกิดขึ้นในโลก และ เป็นศูนย์กลางของศาสนามาเป็นเวลาช้านาน (Aarnio, 2007; Degelman & Lynn, 1995) ทั้งมีผลการศึกษาในหมู่นักศึกษามหาวิทยาลัย และ อาชีวศึกษาในประเทศฟินแลนด์ พบว่า ยังมีความศรัทธาเรื่องเหนือธรรมชาติมากเท่าไร ก็จะมีเคร่งศาสนาเพิ่มมากขึ้นในทิศทางเดียวกัน แต่จะมีผลตรงข้ามสำหรับผู้ที่มีระดับความเคร่งศาสนามากจริง ๆ (Aarnio, 2007) อย่างไรก็ตาม ความศรัทธาดังกล่าวไม่มีเหตุผลทางวิทยาศาสตร์รองรับ โดยเฉพาะคนไทย ปัจจุบันยังศรัทธาเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ ของขลัง และ โชคชะตา ซึ่งเป็นทั้งที่พึ่ง

ทางใจ และ ความหวังของชีวิต (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2546) จากการศึกษาวรรณกรรม พบว่า มีผล การศึกษาทั้งที่สนับสนุน และ ไม่สนับสนุนความสัมพันธ์ ระหว่าง ความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ กับ ความเคร่งศาสนา (Orenstein, 2002; Ellis, 2000; Rice, 2003 (in Tam & Shiah, 2004); Rice, 2003 (in Aarnio, 2007); Hergovich, Schott, & Arendasy, n.d)

ความศรัทธาทางศาสนาแบ่งเป็น 2 แนวทาง แนวทางแรก ยอมรับว่าพระเจ้ามีจริง และ ดำรงอยู่เหนือธรรมชาติ ทั้งยอมรับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ แนวทางสอง ปฏิเสธสิ่งที่อยู่เหนือ ธรรมชาติ ยอมรับความเป็นธรรมชาติของสรรพสิ่ง กล่าวคือยอมรับความเป็นวิทยาศาสตร์ของสิ่ง ต่าง ๆ (พุทธทาสภิกขุ อินทปญโญ, 2546) ซึ่งความเหมือน ความแตกต่าง หรือ ขัดแย้ง ระหว่าง ความศรัทธาของแต่ละบุคคลเปรียบได้กับการมองเรื่องเดียวกันด้วยเลนส์ (Lens) ที่แตกต่างกัน (Leach & Sabatier, 2003) เท่านั้น

ความศรัทธาทางศาสนาก่อให้เกิดเป็นค่านิยม หรือ ความรู้สึกขึ้นในจิตใจได้สำนึก ควบคู่ไปกับการประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางของศาสนานั้น ถ้ายทอดเป็นวัฒนธรรมระดับ บุคคล (Alkire, 2004) และ กำหนดรูปแบบ ของ ทศนคติ และ พฤติกรรมทางการเมืองระดับบุคคล ให้เป็นไปในแนวทางที่สอดคล้อง (Duriez, Luyten, Snauwaert & Hutsebaut, 2002) ซึ่งจะ ปรับตัวให้สอดคล้องซึ่งกัน และ กันตลอดเวลา (Lesthaeghe & Moors, 2000)

ในส่วนของความศรัทธาทางศาสนา จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม พบว่า ตัวชีวิต ส่วนใหญ่เป็นความศรัทธาต่อหลักการศาสนา การเห็นความสำคัญของพระเจ้า หรือ สิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ หรือ สิ่งที่เคารพทางศาสนา การเกิดใหม่ ชีวิตหลังความตาย สวรรค์ นรก และ การเห็น ความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ความเชื่อเรื่องพลังจิต การทายอนาคต โชคชะตาราศี การยึดมั่นที่จะ ปฏิบัติตามสัญญาที่ให้ไว้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา หรือ การสาบานตน เป็นต้น (Barro & McCleary, 2003; 2002; Bierman, 2005; Chang, 2001; Clark & Schellenberg, 2006; Cohen, Siegel & Rosin, 2003; Haraldson, 1995; Haworth, Hill & Glidden, 1996; Huntley & Peeters, 2005; Lehmann, 2002; Lindeman, Pyysiäinen & Saariouma, 2002; Miller & Hoffman, 1995; Norenzayan & Hansen, 2006; Norris, 2003; Orenstein, 2002; Peña & Frehill, 1998; Pollack & Pickel, 2000; Schumm, 2002; Wiseman & Watt, 2004; Yeung, 2004)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ส่วนใหญ่ใช้สถิติมัลติเพิลรีเกรสชันแอนนาลิซิส (Multiple Regression Analysis) ครอนบักแอลฟาโคเอฟิเชียนท์ (Cronbach Alpha Coefficients) ใน

การวิเคราะห์และทดสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล รวมทั้งใช้ลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale) ในการวัดความคิดเห็นต่อตัวแปรต่างๆของความเคร่งศาสนา

นอกจากที่กล่าวแล้วข้างต้น ยังมีนักวิชาการหลายท่านใช้ตัวแปรตัวชี้วัดอื่น ๆ เช่น การยอมรับความสำคัญของพระเจ้า (Haraldson, 1993) ระดับความศรัทธาในหลักการ และ คำสอนของศาสนา (Haworth, Hill & Glidden, 1996) การเห็นความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของตน (Barro & McCleary, 2003; 2002; Clark & Schellenberg, 2006; Poppe, 2004; Voas, 2004; WVS, 1995 - 1998; 1990; 1981 - 1983) การนำหลักปฏิบัติทางศาสนามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต และ ยอมรับว่าพระเจ้ามีจริง (Baker, 2004) ความรู้สึกใกล้ชิดสิ่งที่น่าเชื่อถือทางศาสนา (Curry, Koch & Chalfant, 2004) ความศรัทธาต่อคัมภีร์ของศาสนา ศาสดา และ ศาสนสถาน (Zapf, 2004) รวมทั้งจำนวนชิ้นของวัตถุเคารพที่บูชาที่บ้าน หรือ ห้อยคอ (Peña & Frehill, 1998) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าระดับความเคร่ง และ ความศรัทธาทางศาสนาที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลกระทบต่อทัศนคติทางการเมืองของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปด้วย รวมทั้ง ผู้ที่เคร่งศาสนา น้อยกว่าจะมีทัศนคติทางการเมืองมั่นคงน้อยกว่าผู้ที่มีความเคร่งศาสนามากกว่า (Sides, 1999)

ปัจจุบัน ความเคร่งศาสนาในส่วนตัวแปรความศรัทธาทางศาสนาได้รับความสนใจศึกษามากจากนักวิชาการหลายท่านในมิติของความสัมพันธ์ หรือ อิทธิพลต่อค่านิยม ทัศนคติ และ พฤติกรรมแบบประชาธิปไตย เช่น Canetti-Nisim (2003); Duriez, et. al (2002); Huber, (2005); Huntington (1993); Huntley, Peeters (2005); Kapov (2002); Lesthaeghe & Moors (2000); McCullough, Tsang & Brion (2002); Mockabee, Monson & Grant (2001); Patterson (2004); Pelz (2004); Saroglou (2006); Saroglou, Delpierre & Demelle (2003) เป็นต้น

การประพฤติปฏิบัติทางศาสนาแบบ Intrinsic เป็นผลต่อเนื่องที่เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธาที่ฝังลึกในจิตใจ ปกติมีการปฏิบัติที่เป็นส่วนตัวเพื่อ Ends ของจิตใจ (Donahue, 2004; 1985) จากการศึกษาผลงานวิชาการ และ งานวิจัย พบว่า ตัวแปร และ ตัวชี้วัดความเคร่งศาสนาแบบ intrinsic เชิงปฏิบัติ ประกอบด้วย การฝึกสมาธิเป็นส่วนตัว การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเป็นส่วนตัว การสวดมนต์เป็นส่วนตัวที่บ้าน หรือ ที่วัด รวมทั้งการอ่านคัมภีร์ หรือ หนังสือของศาสนา เป็นต้น (Donahue, 2004; 1985) ซึ่งปัจจัยจูงใจให้ประพฤติปฏิบัติตนทางศาสนาแบบ Intrinsic ดังกล่าว จะมีผลต่อสภาวะของจิตใจ (Intrinsic Motivations) ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสามารถควบคุมตนเอง รวมทั้งค่านิยม และมีพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์

ด้วยเหตุผลว่า ตนเองเท่านั้นทราบว่าคุณเคร่งศาสนาจริงหรือไม่ และ มีความเชื่อทางศาสนาอย่างจริงจังหรือไม่ (Livesey, Lawson & Arnold, 2006) สอดคล้องกับที่ศึกษาพบว่า การปฏิบัติทางศาสนามีแนวโน้มเป็นส่วนตัวมากขึ้น (Greenberg, 2004; Pereira, 2005; Ward, 2000) จึงเป็นเหตุผลที่แสดงให้เห็นได้ว่าการระบุว่าตนเองเคร่งศาสนาหรือไม่เป็นตัวแปรความเคร่งศาสนาหนึ่ง หรือ เป็นตัวชี้วัดความเคร่งศาสนาที่ดีได้ (Greenberg, 2004) ซึ่งนักวิชาการบางท่าน เห็นว่า การให้บุคคลพิจารณาว่าตนเองเป็นคนเคร่งศาสนา หรือไม่ เป็นตัวชี้วัดที่ดีที่สุดในการวัดความเคร่งศาสนาในระดับบุคคล แม้เป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมต่างกัน (Fares, 2002; Stark, 2002) อย่างไรก็ตาม มีข้อควรคำนึงว่าวัฒนธรรมไทยไม่สนับสนุนการแสดงออกโดยเปิดเผย และไม่นิยมการโอ้อวดตนเอง อาจมีผลให้ความเคร่งศาสนาที่สำรวจได้ด้วยตัวแปรนี้เบี่ยงเบน จึงต้องกระทำอย่างรอบคอบ

มีผลงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม ทศนคติ และ พฤติกรรมทางการเมืองที่ใช้ตัวแปรการเห็นว่าตนเองเป็นคนเคร่งศาสนา หรือไม่เป็นตัวแปรต้น เช่น African Action (2002); Barro & McCleary (2002); Berman & Iannaccone (2005); Canetti-Nisim (2005; 2003); Fares (2002); Greenberg (1999); Loveland, et. al (2005); Patterson (2004); Paul (2005) เป็นต้น ซึ่งจะวัดการเห็นว่าตนเองเป็นคนเคร่งศาสนาในระดับใดหลายรูปแบบ เช่น แบบให้ตอบคำถามเป็น 6 ระดับ ตั้งแต่ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จนถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง (Baker, 2004) แบบให้ตอบคำถามเป็น 10 ระดับ โดยที่ 1 หมายถึง ไม่เคร่งศาสนาเลย และ 10 หมายถึง เคร่งศาสนามากที่สุด (Barro & McCleary, 2003; 2002; Duch & Ström, 2004) หรือ แบบให้ตอบคำถามเป็น 4 ระดับ โดยที่ 1 หมายถึง ไม่เคร่งศาสนาเลย และ 4 หมายถึง เคร่งศาสนามากที่สุด (Patterson, 2004)

กล่าวโดยสรุป ความเคร่งศาสนาที่ฝังลึกภายในจิตใจ (Intrinsic Religiosity) ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด ความศรัทธาเรื่องเหนือธรรมชาติ ความศรัทธาตามหลักการศาสนา การไปวัดด้วยความตั้งใจ การประกอบกิจกรรมทางศาสนาเป็นส่วนตัว การสวดมนต์เป็นส่วนตัว การฝึกสมาธิเป็นส่วนตัว และการเห็นว่าตนเองเป็นคนเคร่งศาสนา

2. ความเคร่งศาสนาที่เกิดจากปัจจัยจูงใจทางสังคม และ เพื่อตนเอง (Extrinsic Religiosity)

เป็นความเคร่งศาสนาที่เกิดจากปัจจัยจูงใจภายนอกตัวของตนเอง ปกติเป็นปัจจัยจูงใจทางสังคม (Extrinsic Motivations) การปฏิบัติทางศาสนาเป็นไปเพื่อสนองตอบต่อปัจจัยจูงใจทางสังคม หรือ ความต้องการส่วนบุคคลเป็นหลัก เช่น ให้เกิดความสุขทางใจ เป็นต้น มีรูปแบบการปฏิบัติที่ต้องการให้สังคมรับรู้ว่าคุณเคร่งศาสนา (Braña-Garza & Neuman, 2003) ซึ่ง

จะสัมพันธ์กับความเป็นคนเปิดเผยยอมรับความแตกต่าง ชอบความหรูหรา มีความเชี่ยวชาญต่อการเปลี่ยนแปลง และ เชื่อถือไว้วางใจไม่ค่อยได้ ซึ่งจะส่งผลถึงการมีลักษณะส่วนตัวที่เป็นคนปรับตัวยากโดยเฉพาะด้านความคิดเห็น ไม่ค่อยรับผิดชอบ แลค่อนข้างเป็นเผด็จการ (Dictatorship) รวมทั้งชอบให้เป็นจุดสนใจของผู้อื่น และ สังคม (Fagan, 2006)

การประพฤติปฏิบัติตนทางศาสนา เพื่อแสดงให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนเคร่งศาสนาจัดเป็นการสร้างทุนสังคม หรือ เพิ่มโอกาสการงาน ขณะเดียวกันก็เป็นข้อสังเกตเชิงลึกรูปแบบหนึ่ง กล่าวคือ การสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) ซึ่งมีอิทธิพลให้บุคคลเสแสร้งแสดงตนว่าเคร่งศาสนาให้ผู้อื่นพบเห็น (Braña-Garza & Neuman, 2003) จากการศึกษา พบว่า การสร้างทุนทางสังคมเป็นมูลเหตุจูงใจทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ส่งผลให้บุคคลเข้าหาศาสนา อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าการพิจารณาความเคร่งศาสนาโดยใช้ตัวแปร หรือ ตัวชี้วัดแบบ Extrinsic แต่เพียงอย่างเดียวอาจทำให้ได้ผลลัพธ์ที่ไม่เที่ยงตรง (Reiss, 2004; 2000b) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นอร์ริส (Norris, 2003) ที่พบว่า บ่อยครั้งการไม่ไปวัดเกิดจากสาเหตุส่วนตัว เช่น สุขภาพไม่ดี หรือ ความยากลำบากในการเดินทาง เป็นต้น แต่ยังคงปฏิบัติศาสนกิจเป็นส่วนตัวต่อไปอย่างจริงจัง และ สม่าเสมอ (Clark & Schellenberg, 2006)

ส่วนที่เป็น Extrinsic Religiosity ของตัวแปรการประพฤติปฏิบัติทางศาสนา กับ ตัวชี้วัด พบว่า ประกอบด้วยการปฏิบัติที่เนื่องจากสิ่งจูงใจทางสังคมเพื่อบรรลุเป้าหมายส่วนตัวบางประการ และ แสดงออกให้ผู้อื่นรับทราบ เช่น การไปวัด การร่วมกิจกรรมทางศาสนา การร่วมอุทิศตนปฏิบัติภารกิจทางศาสนา การประกอบกิจกรรมทางศาสนาที่วัด หรือ สถานที่สาธารณะ การสนทนาเกี่ยวกับศาสนากับผู้อื่น การร่วมกลุ่มฝึกสมาธิ หรือ สวดมนต์ภาวนาอย่างเป็นทางการ การอาสาสมัครช่วยกิจกรรมการกุศลทางศาสนา การไปสักการะสถานที่สำคัญทางศาสนา การอาสาเป็นตัวแทน หรือ ผู้นำประกอบพิธีกรรมทางศาสนา รวมทั้งการบริจาคทรัพย์ให้องค์กรทางศาสนา (Bader, et. al, 2006; Blume, Ramsel & Graupner, 2006; Braña-Garza & Neuman, 2005; Corrigan, 2003; Greenberg, 2004; Lehmann, 2002; Livesey, Lawson & Arnold, 2006; Norris & Inglehart, 2004; Peña & Frehill, 1998; Sides, 1999; Yeung, 2004)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ตัวแปรความเคร่งศาสนาที่เกิดจากปัจจัยจูงใจทางสังคม และ เพื่อตนเอง ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การไปวัดตามประเพณี การประกอบกิจกรรมทางศาสนาทั่ว ๆ ไป และ การสวดมนต์อย่างเปิดเผยในที่สาธารณะ

ค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic value)

ค่านิยม เป็นหลักการด้านคุณธรรม และ จริยธรรม (Levinger, 2000) ที่ได้รับการยอมรับให้ดำรงอยู่ในสังคม จะสะท้อนถึงทัศนคติ และ พฤติกรรมที่สอดคล้องกัน ทั้งในระดับ บุคคล กลุ่ม ชุมชน และ สังคม (Boyatzis, et. al., 2000; Charon, 1992; Duriez & Soenens, 2003a; Duriez & Hutsebaut, 2003a; Duriez, Luyten, Snauwaert & Hutsebaut, 2002; Duriez, Fontaine & Luyten, 2001; Rokeach, 1996) เป็นหลักการส่วนบุคคล ซึ่งนำไปสู่การยอมรับ ทัศนคติ และ การปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ (The lifelong behavioral pattern) (Parashar, Dhar & Dhar, 2004) ซึ่งค่านิยมทางการเมืองโดยรวมของบุคคล จะแสดงถึงความรู้สึกผูกพันต่อระบบการเมืองนั้นๆ (Pye & Verba, 1965) ทัศนคติ และ พฤติกรรมทางการเมืองที่แสดงออกมาจึงเป็นผลจากค่านิยมของ บุคคลนั้น (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2546; Boyatzis, Murphy & Wheeler, 2000; Duriez & Hutsebaut, 2003a; Duriez & Sonens, 2003a; Duriez, 2003a; Duriez, Luyten, Snauwaert & Hutsebaut, 2002; Duriez, Fontaine & Luyten, 2001)

จากการศึกษา พบความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ ระหว่าง ค่านิยมเสรีภาพ และ ความเสมอภาค กับ พฤติกรรมทางการเมือง (Thomas Jr., 1986) อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมทางการเมืองระดับบุคคลซับซ้อน และ เป็นส่วนตัวมากขึ้น (Dalton, 2000) เช่น ประชาชนไม่จำเป็นต้องเป็น active citizens อยู่ตลอดเวลา แต่เป็น potentially active citizens ที่จะแสดงศักยภาพออกมาเมื่อจำเป็น (Almond & Verba, 1963)

ค่านิยมของบุคคลในสังคมนับเป็นศูนย์กลาง หรือ หัวใจของระบบทางการเมืองทุกรูปแบบ (Michaels, 2007) การมีลักษณะจิตใจ จิตสำนึก ความรู้สึก หรือ วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตยต่างเป็นสิ่งเดียวกัน (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2546; ลิขิต ธีรเวคิน, 2546; Almond & Verba, 1963) กล่าวคือ มีความเชื่อ ค่านิยม และ ทัศนคติแบบประชาธิปไตยฝังลึกในจิตใจของบุคคล (cognitive orientation) ซึ่งมีอิทธิพลต่อจิตใจในระดับลึก (Lebech, 2004) และ แสดงออกเป็นพฤติกรรมสนองต่อเรื่องราว และ เหตุการณ์ทางการเมืองโดยตรง (evaluative orientation) (Almond & Verba, 1963) อีกนัยหนึ่ง ค่านิยมประชาธิปไตยจะแสดงถึงวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย (democratic way of life) กล่าวคือ ดำเนินชีวิตโดยยึดมั่นรูปแบบประชาธิปไตยเป็นพื้นฐาน (Talissee, 2003)

ค่านิยมทางการเมืองของบุคคลในสังคมมีลักษณะใด จะขึ้นกับวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมนั้นในลักษณะ Integration และมีแนวโน้มเป็นไปในทำนองเดียวกัน (Almond, Dalton & Powel Jr., 2002) การเปลี่ยนแปลงของค่านิยมที่เกิดได้รับการยอมรับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่มี

อิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของทั้งประชาชนทั่วไป และ ผู้นำทางการเมือง (Sumbadze & Tarkhan-Mouravi, n.d) ซึ่งบทความ เอกสาร หรือ งานวิจัยทางวิชาการต่างประเทศจะใช้คำว่า ค่านิยม หรือ จิตสำนึกประชาธิปไตยทั้งสองแบบ โดยสื่อความหมายเดียวกัน (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2546; ลิขิต ธีรเวคิน, 2546)

ค่านิยมทางการเมืองที่เกิดขึ้นในความรู้สึก และ จิตใจของบุคคลที่ยังคงดำรงอยู่ จนกระทั่งปัจจุบัน จะแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกทางการเมืองในปัจจุบันว่า เป็นอย่างไร (Almond, Dalton & Powell Jr., 2002) ทั้งมีทัศนคติ และ แสดงพฤติกรรมต่อเหตุการณ์ทางการเมืองที่สอดคล้อง (Johnson, 2006; Leiserowitz, Kates & Parris, 2004; White, 2005) ซึ่งจะมีความสัมพันธ์ และ ปรับตัวระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง (Festinger, 1957; Fritzsche, 2004; Geller, 1996; Harris, 2004; Lesthaeghe & Moors, 2000)

ค่านิยมเปลี่ยนแปลงยาก เนื่องจากเป็นผลของการสะสมข้อมูล และ อิทธิพลของสภาพแวดล้อมตั้งแต่แรกเกิด และ เลือกที่จะดำรงไว้ จึงฝังลึกในจิตใจ (Hofstede, n.d.; Sumbadze & Tarkhan-Mouravi, n.d) เป็นต้นกำเนิดความหลากหลาย และ ส่งผลกระทบต่อถึงรูปแบบการปกครองของสังคมนั้น ๆ (Pye & Verba, 1965) หากสอดคล้อง และ เข้าได้ดีกับระบอบประชาธิปไตย ก็จะเป็นพื้นฐานให้ระบอบประชาธิปไตยมั่นคง (Schedler, 2001; 1997) ทั้งนี้การมีประชาชนที่มีค่านิยม หรือ จิตสำนึกที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง จัดเป็นรากฐานของสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง (Pye & Verba, 1965)

เฮกเกิล (Hegel) ให้แนวคิดที่ว่า สังคมจะก้าวเข้าสู่มิติของเหตุผลมากขึ้น ทั้งมีจิตสำนึกยอมรับเรื่องเสรีภาพ ไม่แยกชนชั้นภายใต้องค์ประกอบของประเพณี และ วัฒนธรรมที่มีศาสนาเป็นพื้นฐาน (Fukuyama, 1989) ค่านิยมที่เกิดจากศาสนาจะมี อิทธิพลต่อจิตสำนึกของสมาชิกในสังคม เป็นตัวกลางถ่ายทอดบางสิ่งจากความเชื่อทางศาสนาไปเป็นค่านิยม ทัศนคติ และ พฤติกรรมทางการเมือง (Almond, Dalton & Powell Jr., 2002; Almond, Powell Jr., & Mundt, 1993; Almond & Verba, 1963; Houlgate, 2001; Pye, 1966)

ค่านิยม ทัศนคติ และ การแสดงออกทางการเมืองเกิดจากความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจ และ มักมีแนวโน้มให้แสดงพฤติกรรมออกทางการเมืองที่สอดคล้อง (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2546; Pye, 1966; Thomas Jr., 1986) จากการศึกษ พบว่า ปัจจัยทางวัฒนธรรมสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด (Sig.) กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในประเทศที่ระบอบประชาธิปไตยมั่นคง หรือ เกิดใหม่ (Liu, 2001) ซึ่งค่านิยมสมัยใหม่จะเน้นเรื่องความเป็นธรรม ยึดมั่นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การแก้ไขปัญหาเชิงสร้างสรรค์ และ การยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม (Duerr, Spajic-

Vrkaš & Martins, 2000; Forrester, 2000) มีทัศนคติเชิงบวกต่อพฤติกรรมการแสดงออก ความคิดเห็น การพูด และ การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การรวมเป็นกลุ่มผลประโยชน์ การตั้ง หรือ สังกัดพรรคการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบรัฐบาล (Pollack, et. al, 2003)

มีการศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมประชาธิปไตยของผู้นำท้องถิ่น 4 ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี และ ไต้หวัน โดยเน้นพิจารณาค่านิยมประชาธิปไตย เพียง 3 ตัวแปร ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การขจัดความขัดแย้ง และ ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ (Liao, 2000) สำหรับสหรัฐอเมริกาที่เป็นแม่แบบของระบอบเสรีประชาธิปไตย มีวัฒนธรรมทางการเมือง ในลักษณะของการยึดถือค่านิยมหลัก ประกอบด้วยเสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Patterson, 2002; Titus, 1996) มีความเป็นปัจเจกบุคคล อำนาจตามกฎหมายมาจากตัวบุคคล และการให้ความเคารพต่อความแตกต่างของบุคคล โดยเชื่อว่าค่านิยมดังกล่าวจะทำให้สังคมแข็งแกร่ง (Patterson, 2002) ทั้งได้บรรจุค่านิยมหลักแบบประชาธิปไตย (The Core Democratic Values) ซึ่งจัดเป็น Fundamental Beliefs ไว้ใน The Declaration of Independence ได้แก่ การยอมรับความแตกต่าง เสรีภาพ ความเสมอภาค อำนาจอธิปไตยมาจากประชาชน อิสรภาพการดำเนินชีวิต และ ความไว้วางใจผู้อื่น (Alvaro & Vredevoogd, 2001; MICHIGAN EPIC, n.d; MISD, 2004; Patterson, 2002)

อีกแนวความคิดหนึ่ง จะมองในรูปของจิตสำนึก ซึ่งประกอบด้วย ศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย สำนึกในเรื่องเสรีภาพ ต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเอง และ เคารพสิทธิของผู้อื่น ยึดถือเสียงส่วนใหญ่ และ สิทธิของเสียงส่วนน้อย มีจิตสำนึกในเรื่องความเสมอภาค ความยุติธรรม และ นิติธรรม รวมทั้ง อุดหนุนอดกลั้นต่อความคิดเห็น และ พฤติกรรมที่แตกต่าง (ลิขิต ธีรเวคิน, 2546)

กล่าวโดยสรุป กลุ่มตัวแปรพื้นฐานสำคัญที่แสดงถึงค่านิยมประชาธิปไตย ประกอบด้วย 7 ตัวแปร ได้แก่ ศรัทธา และ เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความเชื่อเรื่องสิทธิ และ เสรีภาพ มีความเสมอภาค มีความไว้วางใจซึ่งกัน และ กัน มีความเป็นปัจเจกภาพ ยึดมั่นเรื่องประชาชนต้องเป็นใหญ่ และ อุดหนุนอดกลั้นต่อความคิดเห็น และ พฤติกรรมที่แตกต่าง ซึ่งจะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

1. ศรัทธา และ เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human dignity respect)

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) หมายถึง สถานภาพของความเป็นมนุษย์ที่มีสิทธิที่จะได้รับการเคารพ และ ได้รับการพิจารณาแรกสุดในทางกฎหมาย (Lebech, 2004) เป็นคุณค่าพื้นฐานสำคัญที่สุดของความเป็นมนุษย์ของมนุษย์ทุกคน (Wood, 2007; Lebech, 2004) ที่เท่าเทียมกันมาแต่กำเนิดของการมีสิทธิ และ เสรีภาพที่จะเลือกทางเลือก กำหนดรูปแบบของตนเอง ต่อต้านการกระทำที่ไม่ยุติธรรม และ เข้ามีส่วนร่วมในการกำหนด

รูปแบบของสังคม (Liebenberg, n.d) เป็นสถานภาพของความเป็นมนุษย์ที่ต้องได้รับเกียรติ ได้รับการเคารพยกย่อง และ ยอมรับ (Bagnoli, 2006; Lebech, 2004; Wood, 2007)

คุณค่า และ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็น ค่านิยมพื้นฐานที่ฝังลึกอยู่ในตัวตนของบุคคล (Intrinsic) โดยไม่ขึ้นกับสถานภาพด้านความเชื่อ หรือ ทศนคติของผู้อื่น (Bagnoli, 2006) ในการที่จะได้รับความเคารพ หรือ ยกย่องจากทั้งตนเอง และ ผู้อื่น หรือ ต่อผู้อื่น (Azcona, 2007) เช่น ทางเลือกที่ได้กระทำด้วยตนเอง (Liebenberg, n.d) ไม่สามารถเปรียบเทียบกับคุณค่า หรือ ค่านิยมอื่น เนื่องจากเป็นสิ่งที่ไม่มีเหตุผล และ ไม่สามารถทดแทนได้ด้วยสิ่งอื่น จะสนับสนุนให้เกิดสิทธิของผู้ที่อ่อนแอ เด็ก คนแก่ รวมทั้งป้องกันบุคคลจากการถูกกระทำอย่างโหดร้าย (maletreatment) (Post, 2000; Wood, 2007) กล่าวในอีกมุมมองหนึ่งได้ว่า เป็นความศรัทธาในมนุษย์ เนื่องจากเป็นสัตว์ประเสริฐ มีความรับผิดชอบ และ พูดยกย่องเรื่อง

เป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากค่านิยมเสรีภาพ ความเสมอภาค และ ความไว้วางใจระหว่างบุคคลโดยมีมิตรภาพ และ ความรักที่มีต่อเพื่อนมนุษย์เป็นตัวเชื่อม ไม่สามารถต่อรองได้ เป็นสะพานเชื่อม ระหว่าง เสรีภาพ กับ ความยุติธรรม ระบอบประชาธิปไตยทำให้สังคมให้ความสำคัญ และ ยึดมั่นในคุณค่า และ ศักดิ์ศรีของบุคคล (Fuller, 2006; Lebech, 2004) ซึ่งแสดงออกให้เห็นได้ทั้งทางทศนคติ และ พฤติกรรม (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2007)

ผู้มีค่านิยมประชาธิปไตยต้องพร้อมที่จะเคารพ และ ต่อสู้เพื่อสิทธิขั้นมูลฐานอันชอบธรรมของตน พร้อมทั้งให้ความเคารพ และ ไม่ละเมิดสิทธิอันชอบธรรมของผู้อื่น (ลิขิต ธีรเวคิน, 2546) ซึ่งโพสท์ (Post, 2000) ได้ให้มุมมองความสัมพันธ์ ระหว่าง ค่านิยมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อำนาจอธิปไตยของบุคคล และ ประชาธิปไตยไว้หลายประการ

กล่าวโดยสรุป ตัวแปรศรัทธา และ เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัดได้แก่ เคารพตนเอง เคารพผู้อื่น และ มีความรับผิดชอบ

2. มีความเชื่อเรื่องสิทธิ และ เสรีภาพ (Right and Liberty)

เป็นฐานสำคัญของการปกครองระบอบเสรีประชาธิปไตย อีกนัยหนึ่งเป็นผลผลิตที่เกิดโดยอัตโนมัติจากค่านิยมเสรีภาพ (Machan, n.d) กล่าวคือบุคคลควรมีอิสระทางความคิด และการปฏิบัติใด ๆ ที่ตนเลือก โดยไม่รบกวนต่อเสรีภาพ และ ความเป็นปกติสุขของผู้อื่น (Patterson, 2004) โดยที่สิทธิในการแสดงความคิดเห็นจะบังชี้ถึงเรื่องเสรีภาพอย่างเด่นชัดที่สุด (ลิขิต ธีรเวคิน, 2546) และหมายถึง การที่บุคคลสามารถกระทำการใดๆได้ตามที่ตนปรารถนา โดยไม่มีสิ่งขัดขวางจากภายนอก เว้นแต่ข้อจำกัดที่เลี่ยงไม่ได้ตามธรรมชาติ ไม่ถูกครอบงำ หรือ ควบคุมจากอำนาจใดๆ หรือ ผู้ใด (Swan, 2003) นอกจากกฎหมายที่ยอมรับ และ เห็นชอบร่วมกัน (Hobbes, 1651;

Locke, 1680 - 1690) ต้องปราศจากการรบกวน หรือ แทรกแซงจากภาครัฐ (Shahin, 2005) ต่อสิทธิ หรือ วิถีการดำเนินชีวิต หรือ ความสำเร็จส่วนบุคคลตามที่ตนตั้งเป้าหมาย อันเป็นผลเนื่องมาจากการทำงานหนัก (Meek, 2003; Sitaraman & Buttigieg, 2005; Skaaning, 2006; Teehankee, 2005) อีกมิติหนึ่ง มองในรูปของเสรีภาพ ของ โอกาส และ ทางเลือก (Beech, 2004)

สิทธิ และ เสรีภาพ เกี่ยวกับการพูด การรับ หรือ การนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร การนับถือศาสนา การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน การมีข้อจำกัดน้อย การแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วม หรือ จัดตั้งสมาคม การโยกย้ายที่อยู่ การได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย รวมทั้งการเลือกตั้ง ต่างเป็นสิ่งที่ระบุ หรือ ชีวระดับการเป็นประชาธิปไตยในระดับบุคคลของสังคมนั้น (Morlino, 2002; Skaaning, 2006; Wegner, 2002; Welzel, 2003) ทั้งนี้ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย (Dahl, 1986; Machan, 1977; Pye, 1966) รวมถึงความเป็นเจ้าของทรัพย์สิน (Kelly, 2006) การมีทางเลือกส่วนตัว มีการแลกเปลี่ยนอย่างอิสระ และมีตลาดเสรี (Gwartney & Lawson, 2003) การมีเสรีภาพด้านโอกาส ความสามารถที่จะกระทำการต่าง ๆ และ ความสามารถที่จะดำเนินการได้ตามที่ตั้งใจไว้ (Dowding & Hees, 2005)

ในอีกมิติหนึ่ง มองว่าบุคคลมีเหตุผล รับผิดชอบ และ อดทนต่อความแตกต่างของผู้อื่น การจำกัดเสรีภาพใดๆจึงต้องมีเหตุผลดีพอ (Teehankee, 2005)

สหรัฐอเมริกาเน้นที่ การปกป้องสิทธิส่วนบุคคล เคารพความเป็นส่วนตัว ยอมรับ และ ให้ความสำคัญ กับ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และ ยอมรับแม้กระทั่งสิทธิที่จะผิดพลาด (Karp, Tobin & Weinberg, 2004) รวมทั้งมีเสรีภาพอย่างเสมอกันในการกำหนดขนาดของประเทศผ่านการมีส่วนร่วม และ เคลื่อนไหวทางการเมือง (Sitaraman & Buttigieg, 2005) สำหรับยุโรป พบว่า เงื่อนไขที่ส่งผลให้ระบอบประชาธิปไตยมั่นคง ได้แก่ การที่ประชาชนยอมรับเสรีภาพในการแสดงออก การแสดงความคิดเห็น การพูด การเลือกตั้ง และ เสรีภาพของสื่อสาธารณะอย่างแท้จริง (Pollack, Jacobs, Müller & Pickel, 2003)

กล่าวได้ว่า เสรีภาพการนับถือศาสนา การใช้ภาษา เพศ การพิมพ์ และ โฆษณา รวมทั้งการแสดงออกได้โดยอิสระปราศจากข้อจำกัดต่างๆ เป็นค่านิยมเสรีภาพที่สำคัญมากต่อการเกิด และ ดำรงอยู่ของระบอบประชาธิปไตยที่ดี (Almond & Verba, 1963; Breytenbach, 2002; Welzel, 2003) ผู้มีจิตใจประชาธิปไตยจึงต้องยึดมั่นในค่านิยมเสรีภาพ อย่างไรก็ตาม ต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักการของความเสมอภาคควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้ภายใต้พื้นฐานของกฎหมายของสังคมนั้น ๆ (Lucas, 1965)

กล่าวโดยรวมได้ว่า สิทธิ และ เสรีภาพเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสามารถกระทำการ โดยอิสระของบุคคลตามสิทธิที่มีอยู่ตามกฎหมายโดยปราศจากการถูกบังคับ หรือ ครอบงำจาก อำนาจใดๆในทุกระณีก่อนเกี่ยวกับการไปสถานที่ใดๆ การมีสิทธิ หรือ เกียรติที่จะกระทำสิ่งใดๆ ที่ต้องการ การเลือกที่จะปฏิบัติ หรือ ตัดสินใจใดๆด้วยตนเอง รวมทั้งความสามารถที่จะกระทำ หรือ เป็นในสิ่งที่ต้องการเป็น (Downing, Dedric & Rademacher, 2002)

กล่าวโดยสรุป ตัวแปรสิทธิและเสรีภาพ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ เสรีภาพส่วนบุคคล และ เสรีภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (เสรีภาพทั่วไป)

3. มีความเสมอภาค (Equality)

โดยธรรมชาติ บุคคลเกิดมาเท่าเทียมกันโดยสมบูรณ์ เว้นแต่เมื่อเกิดความขัดแย้งจึง นำมาสู่การตกลงยอมรับร่วมกันภายใต้กฎหมายของสังคมนั้น (Locke, 1680 - 1690) กล่าวคือ ใช้กฎหมายฉบับเดียวกัน ทางการเมือง หมายถึง หนึ่งคนหนึ่งเสียง คนเดียว vote ได้เสียงเดียว โดยไม่มีสภาพบังคับ (ลิขิต ชีวเวคิน, 2546) และ ต้องดำรงอยู่ โดยมีกฎหมายเป็นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกันทุกคน (Dahl, 1986; Lucas, 1965; Pye, 1966) ทุกคนต้องมีอิสรภาพ และ ได้รับการปฏิบัติต่ออย่างเสมอภาค (MICHIGAN EPIC, n.d) กล่าวคือ แต่ละคนมีคุณค่าทางจิตใจ และ ต้องยอมเสียสละเสรีภาพของการดำรงชีวิตบางประการ เพื่อความเสมอภาค (Vladimirov, 1997) รวมทั้งทุกคนจะต้องได้รับการปฏิบัติต่ออย่างเป็นธรรมภายใต้กฎหมาย และมีโอกาสเสมอภาคกันทุกด้าน (Patterson, 2002)

ในมิติหนึ่ง แนวทางที่ 1 พิจารณาเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ความเสมอภาคของบุคคล โอกาส และ ผลลัพธ์ (Burchardt, 2006; Flew, 1978) ซึ่งจะควบคู่ไปกับความรับผิดชอบ และ การทำงานหนัก (Teehankee, 2005) และ ส่งผลเป็นความสำเร็จส่วนบุคคลอย่างไม่มีขีดจำกัด โดยไม่คำนึงถึงพื้นฐานที่ไม่เสมอภาคกันทางสังคม (Cohen, 2004) แนวทางที่ 2 พิจารณาเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ความเสมอภาคด้านพฤติกรรม เช่น การพูด การแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วม หรือ จัดตั้งกลุ่ม การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และ ความเสมอภาคในการใช้โอกาส (Green, n.d.) ประเทศเสรีประชาธิปไตยไม่สนับสนุนความเสมอภาคของผลลัพธ์ เนื่องจากมีผลกระทบเชิงลบต่อเรื่องสิทธิ และ เสรีภาพ (Sitaraman & Buttigige, 2005)

ในอีกมิติหนึ่ง มองความเสมอภาคภาคเรื่องสิทธิต่าง ๆ 4 ด้าน ได้แก่ การเมือง เป็นความเสมอภาคในสิทธิตามกฎหมาย ด้านบุคคล จะต้องได้รับการปฏิบัติต่ออย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกัน ด้านสังคม จะต้องไม่แบ่งกลุ่ม พวก หรือ แยกชนชั้น เช่น เชื้อชาติ เพศ หรือ

ศาสนา เป็นต้น และ ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งความเสมอภาคทางเศรษฐกิจจะสนับสนุนอย่างมากต่อความเสมอภาคทางการเมือง และ สังคม (CIVITAS, 1991)

กล่าวโดยสรุป ตัวแปรความเสมอภาค ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความเสมอภาคด้านโอกาส ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ สังคม และ การเมือง

4. มีความไว้วางใจ ซึ่งกัน และ กัน (Mutual trust)

มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าปัจจัยอื่น (Almond & Verba, 1963) เป็นหัวใจสำคัญให้เกิดความร่วมมือทางการเมืองร่วมกันของกลุ่มบุคคล โดยเชื่อมโยงประชาชนเข้าด้วยกัน ก่อให้เกิดเครือข่ายของสถาบันต่างๆในสังคม ทั้งที่เป็นทางการ และ ไม่เป็นทางการ (Almond & Verba, 1963; Bird, 2005; Deutsch, 2005; Hoy, 1995; McKnight, Cummings & Chervany, 1995; Mishler & Rose, 2001; Tschannen-Moran, 2001) นอกจากนี้ ในระบอบประชาธิปไตยที่สังคมมีขนาดใหญ่ระดับหนึ่งจำเป็นต้องเลือกผู้มาปฏิบัติหน้าที่แทนตนในจำนวนหนึ่งที่เหมาะสม จึงจำเป็นต้องเลือกผู้ที่ตนไว้วางใจมากที่สุดเข้าไปปฏิบัติหน้าที่แทนตนในสภา (Inglehart & Baker, 2000)

จากการสำรวจวรรณกรรม พบว่า องค์ประกอบหลักของค่านิยมความไว้วางใจซึ่งกัน และ กัน ได้แก่ ความรู้สึกไว้วางใจผู้อื่นอย่างจริงใจ ทำให้คาดหวังอนาคตได้ และ มีความเชื่อต่อบทบาท และ พฤติกรรมของผู้อื่น (Dasgupta, 2009; Kidder, 2006; McKnight & Chervany, 1996) ปกติแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม 1 ความไว้วางใจทั่วไป เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ (Eisenberg, 2002; Kidder, 2006) และ เชื่อว่าผู้อื่นจะปฏิบัติในสิ่งที่ทำให้ตนพอใจ โดยไม่ต้องมีเหตุผล (Castelfranchi & Falcone, n.d.) และ ไม่ขึ้นกับประสบการณ์ที่ผ่านมา จะมีความสัมพันธ์กับบรรทัดฐานของสังคม และ ความยุติธรรมที่ยอมรับร่วมกัน (Uslaner, 2001) กลุ่ม 2 ความไว้วางใจเชิงกลยุทธ์ ซึ่งมีข้อกำหนด และ เหตุผลบางประการมาพิจารณาประกอบ จึงเกิดความไว้วางใจ เช่น พฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ (Uslaner, 2002; 2001; 1999) หรือ บุคลิกลักษณะส่วนตัว (Chevalier, 2004; Geller, 2006; 1998)

ระบอบประชาธิปไตยจะให้ความสำคัญเฉพาะกับค่านิยมกลุ่ม 1 เท่านั้น โดยพิจารณาตัวชี้วัดที่ความระมัดระวังตัวเมื่อต้องติดต่อกับผู้อื่น การเห็นว่าคนส่วนใหญ่ไว้วางใจได้หรือไม่ (Soroka, Helliwell & Johnston, 2003; Uslaner, 1999) ลีชซ์ และ แซบาไทเออร์ (Leach & Sabatier, 2003) วัดด้วยความเชื่อถือในความซื่อสัตย์ คำพูด ความจริงใจ การยอมรับฟังความคิดเห็น และ พฤติกรรมการตอบกลับต่อผู้อื่น มีผลการวิจัย พบว่า ความเชื่อทางศาสนาที่ต่างกัน ไม่มีผลให้มีความไว้วางใจซึ่งกัน และ กันต่างกัน โดยใช้มาตรวัดเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่ไม่เชื่อเลย

ถึงเชื่อมากที่สุด เว้นแต่ เมื่อเกิดการแยกกลุ่มศาสนาออกจากกลุ่มเดิมจะมีผลให้ความไว้วางใจระหว่างกลุ่มลดลง (Uslaner, 2006)

กล่าวโดยสรุป ตัวแปรความไว้วางใจซึ่งกัน และ กัน ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความไว้วางใจ ระหว่าง บุคคล และ ความไว้วางใจสถาบัน

5. ความเป็นปัจเจกภาพ (Individuality)

ประชาธิปไตยอยู่ที่ใด ที่นั่นต้องมีความเป็นปัจเจกบุคคล กล่าวคือ เน้นความเป็นตัวของตัวเอง (Strunk & Chang, 1999) ผูกพันกับความเป็นตัวตนของตนเอง (Patterson, 2002) มีความเชื่อมั่นต่อตนเอง และ เชื่อมั่นความเป็นตัวตนของตนเองที่แตกต่างจากผู้อื่น (Goncalo & Staw, 2005) ให้ความสำคัญกับเป้าหมายส่วนบุคคลมากกว่าเป้าหมายกลุ่ม รวมทั้งกำหนดแนวทาง และ ริเริ่มสิ่งต่างๆด้วยตนเอง (self-direction) และ ชอบความเป็นอิสระไม่ถูกควบคุมโดยผู้อื่น (Schwartz, 1994) โดยมี เสรีภาพส่วนบุคคลเป็นตัวเชื่อม (Katep, 2003) ทางการเมือง ความเป็นปัจเจกบุคคล หมายถึง การได้รับความยกย่องสูงสุดในสิทธิส่วนบุคคล (Branden, 1994) การแสดงออกทางความคิด และ พฤติกรรมของบุคคล ซึ่งสนับสนุนคุณค่าของบุคคล เสรีภาพในการเลือกทางเลือก รวมทั้งเสรีภาพที่จะควบคุม หรือ กำหนดแนวทางต่างๆในชีวิตของตนเอง (Veenhoven, 1999)

ความเป็นปัจเจกบุคคล (Individuality) เป็นค่านิยมเด่นที่สุดของสหรัฐอเมริกา นับแต่ปลายปี 1700 ถึงต้นปี 1800 ทั้งเป็นรากฐานการปกครองแบบประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกา (Allik & Realo, 2004; Klein, 2001; Kruger, 2006; Svensson, 1979) ความเป็นปัจเจกบุคคล จะมีพื้นฐานบนสิทธิในเชิงคุณธรรม (moral right) ที่จะแสวงหาสิ่งดีๆให้ตนเองโดยอิสระ (Klein, 2001) เป็นความเชื่อด้านเสรีนิยมต่อสิทธิส่วนบุคคลที่จะเป็นอิสระจากชุมชน หรือ ส่วนรวมภายนอกตนเอง (Grabb, Baer & Curtis, 1999)

ความเป็นปัจเจกบุคคล หมายถึง การที่บุคคลมีอิสระที่จะกำหนดแนวทาง และ แสวงหา แม้แตกต่างจากผู้อื่น (Etzioni, n.d) ซึ่งเป็นผลจากการให้ความสำคัญสูงสุด ต่อ ศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ ความเชื่อมั่นตนเอง และ คุณค่าของบุคคล (Kruger, 2006) มีองค์ประกอบ ได้แก่ ความเป็นอิสระไม่ขึ้นกับผู้ใด ไม่ยอมถูกครอบงำ และ รับผิดชอบตนเอง (Klein, 2001) ทั้งให้ความสำคัญเรื่องความสำเร็จส่วนบุคคล (Achievement) ตามความสามารถ และ ความเสมอภาคของโอกาส (Nelson & Shavitt, 2002)

สังคมประเทศตะวันตกซึ่งเป็นผู้นำระบอบประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้นเรื่อยๆ การวัดความเป็นปัจเจกบุคคล จะวัดที่การสนับสนุนคุณค่าของบุคคล

โอกาสที่จะเลือก ความสามารถที่จะเลือก และ ความรู้สึกถึงอิสรภาพของตนเอง (Veenhoven, 1999) ความเป็นอิสระไม่ขึ้นกับผู้อื่น หมายความว่า การแข่งขัน ความเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากผู้อื่น ความเป็นส่วนตัว และ ความชัดเจนของการสื่อสารระหว่างบุคคล (Oyserman, Coon & Kimmelmeier, 2002)

ด้วยวิธี Factor Analysis พบว่า แบ่งเป็นหลายองค์ประกอบ ได้แก่ ความเชื่อมั่นตนเอง ความเป็นตัวของตัวเองที่แตกต่างจากผู้อื่น (Shin & Park, 2005; Triandis, et. al., 1988) มีความรับผิดชอบ ชอบการติดต่อโดยตรง (direct communication) ยอมรับการมีระดับชั้นของบุคคลในสังคม และ การแข่งขัน ยอมรับเอกลักษณ์ที่แตกต่างของบุคคล รวมทั้งการชอบแสวงหาคำแนะนำ (Shulruf, Hattie & Dixon, 2003) การไม่คำนึงถึงความเป็นกลุ่ม และการเว้นระยะห่างจากกลุ่ม (Triandis, et. al, 1988) ในอีกมุมหนึ่ง ให้ความสำคัญมากในระดับบุคคล เกี่ยวกับการแข่งขัน การแสวงหาความสุข หรือ ความพอใจส่วนตัว และการพึ่งพาตนเอง (Triandis & Gelfand, 1998)

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าโลกตะวันตก และ ไม่ใช่ตะวันตกมีความแตกต่างกันมากในเรื่องความเป็นปัจเจกบุคคล (Huntington, 1996)

กล่าวโดยสรุป ตัวแปรความเป็นปัจเจกภาพ (Individualism) ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความเชื่อมั่นและพึ่งพาตนเอง มีอิสรภาพ หรือ เป็นตัวของตัวเอง ให้ความสำคัญเรื่องความสำเร็จส่วนบุคคล และ ความเป็นส่วนตัว

6. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular sovereignty) หรือ ยึดมั่นเรื่องประชาชนต้องเป็นใหญ่

อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty) หรือ ประชาชนต้องเป็นใหญ่ หมายถึง ประชาชนเป็นแหล่ง หรือ ที่มาของอำนาจทางการเมือง (Terfa, 2007) กฎหมาย หรือ กฎระเบียบต่าง ๆ หรือ อะไรก็ตามที่จะเป็นบรรทัดฐานของสังคมได้ ต้องมีพื้นฐานบนการยอมรับร่วมกันของประชาชนในสังคมนั้น (Nabulsi, 2003; Wikipedia, 2008) อีกนัยหนึ่งประชาชน คือ อำนาจสูงสุดเหนือรัฐบาล กล่าวคืออำนาจของรัฐบาลมาจากประชาชนผ่านทางกลไกลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทั้งประชาชนจะเป็นผู้ควบคุมกองทัพผ่านรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง (Alvaro & Vredevoogd, 2001) ในอีกมุมหนึ่ง มองได้ว่าหากยึดมั่นเรื่องประชาชนต้องเป็นใหญ่ ในทางการเมืองจะต้องมีระบบตัวแทน (Representative) (Nabaulsi, 2004; 2003) ที่ประชาชนสามารถใช้อำนาจอธิปไตยของตนผ่าน เพื่อกำหนด แก้ไข หรือ ปรับปรุงรัฐธรรมนูญ (Knutsen, 2003) กล่าวโดยรวม ภายใต้ค่านิยมอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty)

รัฐบาล สถานิติบัญญัติ และ ศาลยุติธรรมต่างต้องเป็นตัวแทนของประชาชน และ ทำงานสนับสนุนซึ่งกัน และ กัน (Watkin, Jr., 2006)

ประชาชนผู้ถูกปกครอง จะควบคุมรัฐด้วยการลงคะแนนเสียงเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่ปกครองตนด้วยตนเอง (Wikipedia, 2007) ดังกล่าว เป็นแนวคิดเรื่องการปกครองด้วยเสียงข้างมาก ทั้งนี้ ประชาชนต้องมีสำนึกเรื่องความรับผิดชอบ นิยม และ ยอมรับการตัดสินใจด้วยเสียงข้างมาก ในขณะที่เดียวกับที่ยอมรับฟังเสียงข้างน้อย รวมทั้งเปิดโอกาสให้เสียงข้างน้อยหาเสียงสนับสนุนความคิดเห็นของตน เพื่อให้กลายเป็นเสียงข้างมาก (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2546; ลิขิต ธีรเวคิน, 2546) รวมทั้งเข้าร่วมลงคะแนนเสียงแม้ไม่มีการแข่งขัน (Almond, Powell Jr., & Mundt, 1993) ดังกล่าวแสดงถึงว่า การได้รับการยอมรับ หรือ ยินยอมจากประชาชนเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

พฤติกรรม 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม 1 ใช้ความรุนแรง เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมือง กลุ่ม 2 ปฏิเสธ หรือ ขัดขวางการเลือกตั้ง หรือ การใช้สิทธิเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้อื่น และมีพฤติกรรมผิดกฎหมายเลือกตั้ง กลุ่ม 3 บอยคอต (Boycott) การเลือกตั้ง กล่าวคือ ไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และไม่ยอมรับผลการเลือกตั้ง ต่างเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับค่านิยมประชาธิปไตยที่ให้ยึดมั่นในการตัดสินใจของประชาชนส่วนใหญ่ หรือ อำนาจของประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินใจผิดถูกทางการเมืองทุกเรื่อง (Lindberg, 2004; Schedler, 2001) ในอีกมุมมองหนึ่ง แม้เป็นเสียงข้างน้อย ก็ยังดำรงอำนาจในฐานะประชาชนอย่างเสมอภาคที่จะเรียกร้องความยุติธรรมที่จะได้รับการปฏิบัติต่อในประเด็นต่างๆอย่างยุติธรรมเท่าเทียมเสียงข้างมาก (MICHIGAN EPIC, n.d)

กล่าวโดยสรุป ตัวแปรยึดมั่นในเรื่องประชาชนต้องเป็นใหญ่ ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ การเลือกตั้งตัวแทนประชาชน กระบวนการออกกฎหมาย ความรับผิดชอบ ต่อ การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และการควบคุมกองทัพ

7. อดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็น และ พฤติกรรมที่แตกต่าง (Tolerance)

เป็นการอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็น และ พฤติกรรมที่แตกต่าง และ ไม่ก้าวร้าว ตราบเมื่อยังคงอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย (ลิขิต ธีรเวคิน, 2546) เช่น ไม่บังคับให้ผู้อพยพเล็กใช้ภาษา และ วัฒนธรรมเดิมของตน (Mellor, Kennedy & Greenwood, 2001) ทั้งนี้ ต้องมีจิตใจเปิดกว้างให้ความร่วมมือแม้กับผู้มีความเห็นขัดแย้ง (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2546) อีกนัยหนึ่ง ความแตกต่างของบุคคลควรได้รับความเคารพ และ ได้รับการยอมรับว่าเป็นที่มาของความแข็งแกร่งในสังคม (Patterson, 2004)

การโยกย้ายถิ่นฐาน และ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเป็นไปได้ง่าย และ รวดเร็วในโลกยุคปัจจุบัน ส่งผลให้ทุกสังคมมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ วิถีการดำรงชีวิต และความเชื่อทางศาสนา การยอมรับอย่างเป็นทางการเป็นมิตรต่อความหลากหลาย ต่างเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสังคมประชาธิปไตย ซึ่งดังกล่าว ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากค่านิยมประชาธิปไตย (Sullivan & Transue, 1999) หากประชาชนให้ความสนับสนุนระบอบการปกครอง และ ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลในระดับสูง ก็จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยมีความมั่นคงสูง (Seligson, 2000) ดังกล่าว นอกจากส่งผลให้บุคคลอยู่ร่วมกันได้แล้ว ยังส่งผลบวกทางอ้อมต่อความไว้วางใจระหว่าง บุคคลในสังคม (Uslaner, 2006) และยังพบว่า มีความสัมพันธ์ กับ ความเคร่งศาสนาด้านมิติความเชื่อมากกว่าด้านพฤติกรรม (Karpov, 2002)

จากการศึกษาความสัมพันธ์เชิงต้นเหตุ และ ผลลัพธ์ของความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็น และ พฤติกรรมทางการเมืองที่แตกต่าง โดยใช้ความเคร่งศาสนาเป็นตัวแปรอิสระ และ ใช้ Multivariate Model แสดงผลลัพธ์ในรูปแบบของ Regression Analysis พบว่า มีความสัมพันธ์กันในเชิงลบ (Todosijevic & Enyedi, 2002) และพบว่า ระดับความเคร่งศาสนา มีความสัมพันธ์กับการไม่ยอมรับความแตกต่างมากกว่าความแตกต่างของศาสนาที่นับถือ (Hansen & Norenzayan, 2006) ทั้งมีความสัมพันธ์เป็นลบ กับ ความสามารถปรับตัว ซึ่งเป็นตัวชี้วัดหนึ่งของตัวแปรข้างต้นในส่วนของตัวแปรความเคร่งศาสนาแบบ Extrinsic Religiosity ในกลุ่มอายุเกินวัยรุ่น (Brennan, 2004)

การวัดความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็น และ พฤติกรรมที่แตกต่าง แบ่งได้เป็น 2 กรณี ได้แก่ วัดเป็นคำตอบว่าใช่ หรือไม่ และ วัดระดับความคิดเห็นเป็น 5 ระดับขั้น (Gibson, 2004) โดยพิจารณาที่ตัวชี้วัด ความอยากรู้ อยากเห็น การมีแนวความคิดใหม่ๆ ความสนใจสิ่งที่อยู่รอบๆตัว และ ความรู้สึกต่อความแตกต่างจากบรรทัดฐานเดิมของสังคมที่ตนสังกัดอยู่ (John & Srivastava, 1999)

กล่าวโดยสรุป ตัวแปรอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็น และ พฤติกรรมที่แตกต่าง ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความต้องการเห็นสิ่งที่แตกต่าง หรือ พัฒนาจากเดิม ความรู้สึกเชิงสร้างสรรค์ และการมองโลกในแง่ดี

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

ในสมัยปัจจุบัน ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์มี 2 ความหมาย (Brecht, 1967: in ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2543, 39) ความหมายแรก หมายถึง ความคิด หรือ การเพ่งมองไปที่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง

เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งดังกล่าว เกี่ยวกับสิ่งต่างๆที่เป็นอยู่ และ การอธิบายสาเหตุต่างๆของมัน อีกความหมายหนึ่ง เป็นความหมายที่แคบ หมายถึง ความคิดที่ใช้อธิบายกล่าวคือ เป็นข้อเสนอที่ใช้อธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์บางสิ่ง บางอย่าง เกี่ยวกับข้อมูล หรือความสัมพันธ์ต่างๆที่ไม่ได้เกิดจากการสังเกตเห็นโดยตรง ซึ่งจะถูก หรือ ผิดก็ได้

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เป็นพื้นฐาน ดังนี้

1. ทฤษฎี เกี่ยวกับ วัฒนธรรมทางการเมือง และ การถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง (Almond, Powell, Jr. & Mundt, 1993, 45 – 63) ได้กล่าวเกี่ยวกับ วัฒนธรรมทางการเมืองไว้ว่า “...A political culture is a particular distribution of political attitudes, values, feelings, information, and skills. As people’s attitudes affect what they will do, a nation’s political culture affects the conduct of its citizens and leaders throughout the political system...” กล่าวคือ ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และ ความรู้สึกทางการเมืองของบุคคลจะเป็นพื้นฐานที่นำบุคคลในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวกับการเมืองในท้ายที่สุด และ “...Political socialization never really ceases, therefore, the political self is always changing...” กล่าวคือ การถ่ายทอดดังกล่าว ไม่เคยหยุดนิ่ง และ จะมีการเปลี่ยนแปลงไป ตลอดเวลา

2. ทฤษฎี เกี่ยวกับ ความเคร่งศาสนา (Alkire, 2004, 2 - 5) ได้กล่าวเกี่ยวกับ ความเคร่งศาสนาไว้ว่า “...Professionals working in secular organizations and government may also be motivated in part by religion, and see their engagement with development as an outgrowth of their values. In some cases, their beliefs may impact their professional behavior...” “...Religious people may be agents of advocacy, funding, innovation, empowerment, social movements, and service delivery. Equally, religious people can incite violence, model hierarchy, oppose empowerment, deflect advocacy, absorb funding and cast aspirations on service delivery...” กล่าวคือ ความศรัทธาทางศาสนา ก่อให้เกิดเป็นค่านิยม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมระดับบุคคล ทั้งในเชิงบวก และ เชิงลบ

3. ทฤษฎี เกี่ยวกับ ความรู้สึกแปลกแยก (Seeman, 1982, 22) ได้กล่าวเกี่ยวกับ ความรู้สึกแปลกแยกไว้ว่า “...Alienation is examined as a pervasive theme in classical and modern sociology. An organized view of alternative meanings of alienation is presented, in a form oriented toward their modern empirical use. Five varieties of alienation are identified: powerlessness, meaninglessness, normlessness, isolation and self – estrangement...” กล่าวคือ ความรู้สึกแปลกแยกมีพื้นฐานบนความรู้สึกไร้อำนาจดำเนินการใดๆ

ที่ตนต้องการ (powerlessness) ความรู้สึกว่าตนไม่มีความหมาย (meaninglessness) ความรู้สึกเกี่ยวกับความไร้บันทึกฐาน (normlessness) ความรู้สึกโดดเดี่ยว (isolation) และ ความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ (self-estrangement) ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจที่แสดงตอบสนองต่อสิ่งที่มากระทบจากภายนอก

4. ทฤษฎี เกี่ยวกับ ค่านิยม (Charon, 1992, 197 -198) ได้กล่าวเกี่ยวกับค่านิยมไว้ว่า “Culture is a set of values: A value is defined as that which we consider desirable, that which we prefer, that which we consider important enough to guide much of our action” กล่าวคือ กลุ่มของค่านิยมในสังคมจะประกอบขึ้นเป็นวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ ซึ่งค่านิยมจะหมายถึงสิ่งที่ได้รับการพิจารณาว่าเป็นสิ่งที่ต้องการ ชอบ และ เป็นสิ่งที่พิจารณาแล้วว่ามี ความสำคัญเพียงพอที่จะเป็นแนวทางชักนำให้เกิดพฤติกรรมในทำนองเดียวกัน ขึ้น

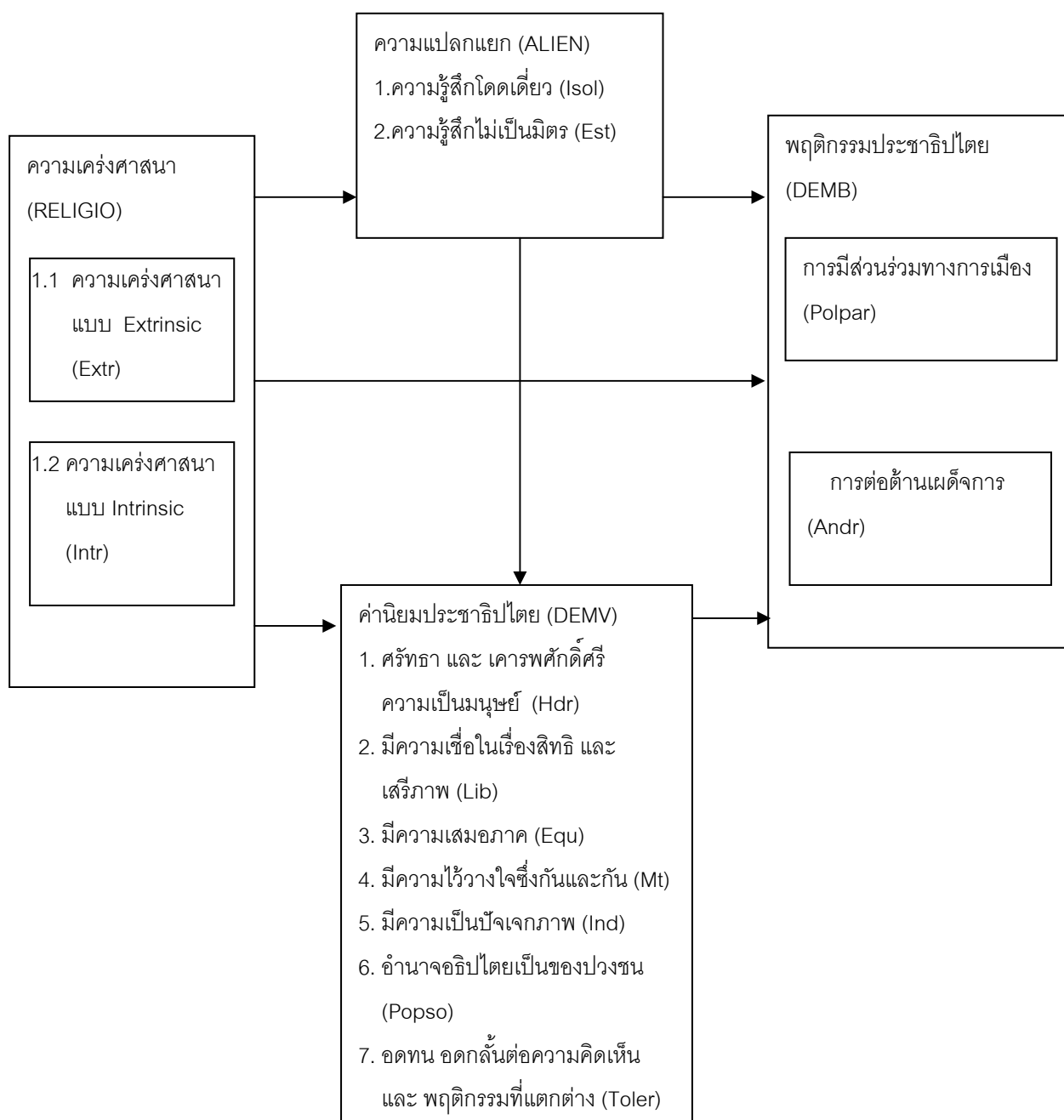
พิจารณาจากวรรณกรรมที่ได้ศึกษา พบว่า ในเรื่องการปกครองจะมีองค์ประกอบเกี่ยวกับความดี คุณธรรม และ จริยธรรมของนักการเมือง และ ผู้ปกครองรัฐเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางของอำนาจอธิปไตยเสมอ (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2543) โดยศาสนาคือเป็นต้นกำเนิดของแนวคิดด้านคุณธรรม และ จริยธรรมของบุคคลในสังคม ทั้งเป็นฐานรองรับ และมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของสังคมตลอดมาตั้งแต่โบราณ จนกระทั่งปัจจุบัน (Jordan, 2006; Fukuyama, 1989; Weber, 1931)

นอกจากนี้ ผลจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ตัวแปรพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกแปลกแยก ความเคร่งศาสนา และ ค่านิยมประชาธิปไตย ทั้งความรู้สึกแปลกแยก ความเคร่งศาสนา และ ค่านิยมประชาธิปไตย ต่างมีความสัมพันธ์ ซึ่งกัน และ กัน (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2546; ลิขิต ธีรเวคิน, 2546; Afkhami, 2006; Alkire, 2004; Almond & Verba, 1963; Altemeyer, 2006; Altemeyer & Hunsberger, 1992; Brennen, 2004; Carnetti- Nisim, 2005; Canetti-Nisim, 2003; Charon, 1992; Citrin, 2004; Delpierre & Dernell, 2003; Duriez & Hutsebaut, 2003a; Ghorpade, Lackritz & Singh, 2006; Huber, 2005; Liu, 2001; Patterson, 2004; Pelz, 2004; Robson, 2003; Rokeach, 1996; Saroglou, Delpierre & Dernell, 2004)

ผลการทบทวนวรรณกรรม ยังสนับสนุนแนวความคิดที่ว่า ความเคร่งศาสนา และ ค่านิยมประชาธิปไตยน่าจะส่งผลกระทบทางตรงในการแสดงออกทางการเมือง โดยมีความรู้สึกแปลกแยกเป็นตัวแปรแทรกซ้อน นอกจากนี้ความเคร่งศาสนาในฐานะจุดเริ่มต้นจุดหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมืองน่าจะ ยังส่งผลกระทบทางอ้อมถึงพฤติกรรมทางการเมืองผ่านทางค่านิยม

ประชาธิปไตย และ ความรู้สึกแปลกแยกที่ฝังลึกในจิตใจของบุคคลในอีกทางหนึ่ง ด้วย การศึกษาวิจัยนี้ สนใจศึกษาตัวแปรพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย 2 ตัวแปร ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการต่อต้านเผด็จการ

ซึ่ง ได้แสดงในรูป ของ กรอบแนวความคิดสมมุติฐานเชิงทฤษฎี ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวความคิด เกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง

โดยที่ตัวแปรประจักษ์ในกรอบแนวความคิด ประกอบด้วย ตัวชี้วัดต่างๆ ดังนี้
ตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบด้วยตัวชี้วัด ความสนใจติดตามข่าวสาร
การเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมการเมือง และ การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

ตัวแปรการต่อต้านเผด็จการ ประกอบด้วยตัวชี้วัด ปฏิเสธสิ่งที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง
และ ปฏิเสธการใช้อำนาจเด็ดขาดของผู้ว่า

ตัวแปรความรู้สึกโดดเดี่ยว ประกอบด้วยตัวชี้วัด การไม่มีเพื่อน การแยกตัวจากสังคม
และ ความสามารถในการปรับตัว

ตัวแปรความรู้สึกไม่เป็นมิตร ประกอบด้วยตัวชี้วัด ปิดตนเองปฏิเสธสิ่งที่แตกต่าง
การแบ่งกลุ่ม พวก หรือ แยกชนชั้น และ การแสดงพฤติกรรมรุนแรง

ตัวแปรความเคร่งศาสนาที่ฝังลึกในจิตใจ (Intrinsic Religiosity) ประกอบด้วยตัวชี้วัด
ความศรัทธาเรื่องเหนือธรรมชาติ ความศรัทธาตามหลักการของศาสนา การไปวัดด้วยความตั้งใจ
การประกอบกิจกรรมทางศาสนาเป็นส่วนตัว การสวดมนต์เป็นส่วนตัว การฝึกสมาธิเป็นส่วนตัว
และ การเห็นว่าตนเป็นคนเคร่งศาสนา

ตัวแปรความเคร่งศาสนาที่เกิดจากปัจจัยจูงใจทางสังคม และ เพื่อตนเอง (Extrinsic
Religiosity) ประกอบด้วยตัวชี้วัด การไปวัดตามประเพณี การประกอบกิจกรรมทางศาสนาทั่ว ๆ ไป
และ การสวดมนต์อย่างเปิดเผยในที่สาธารณะ

ตัวแปรศรัทธาและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ประกอบด้วยตัวชี้วัดการ เคารพตนเอง
การเคารพผู้อื่น และ มีความรับผิดชอบ

ตัวแปรเชื่อเรื่องลัทธิและเสรีภาพ ประกอบด้วยตัวชี้วัด เสรีภาพเรื่องสิทธิส่วนบุคคล
เสรีภาพเรื่องการแสดงออก และ เสรีภาพทั่ว ๆ ไป

ตัวแปรมีความเสมอภาค ประกอบด้วยตัวชี้วัด ความเสมอภาคด้านโอกาส ความเสมอภาค
ทางสังคม และ การเมือง และ ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ

ตัวแปรมีความไว้วางใจซึ่งกัน และ กัน ประกอบด้วยตัวชี้วัด ความไว้วางใจระหว่าง
บุคคล และ ความไว้วางใจสถาบัน

ตัวแปรมีความเป็นปัจเจกภาพ ประกอบด้วยตัวชี้วัด ความเชื่อมั่นและพึ่งพาตนเอง
ความเป็นตัวของตัวเอง ให้ความสำคัญเรื่องความสำเร็จส่วนบุคคล และ ความเป็นส่วนตัว

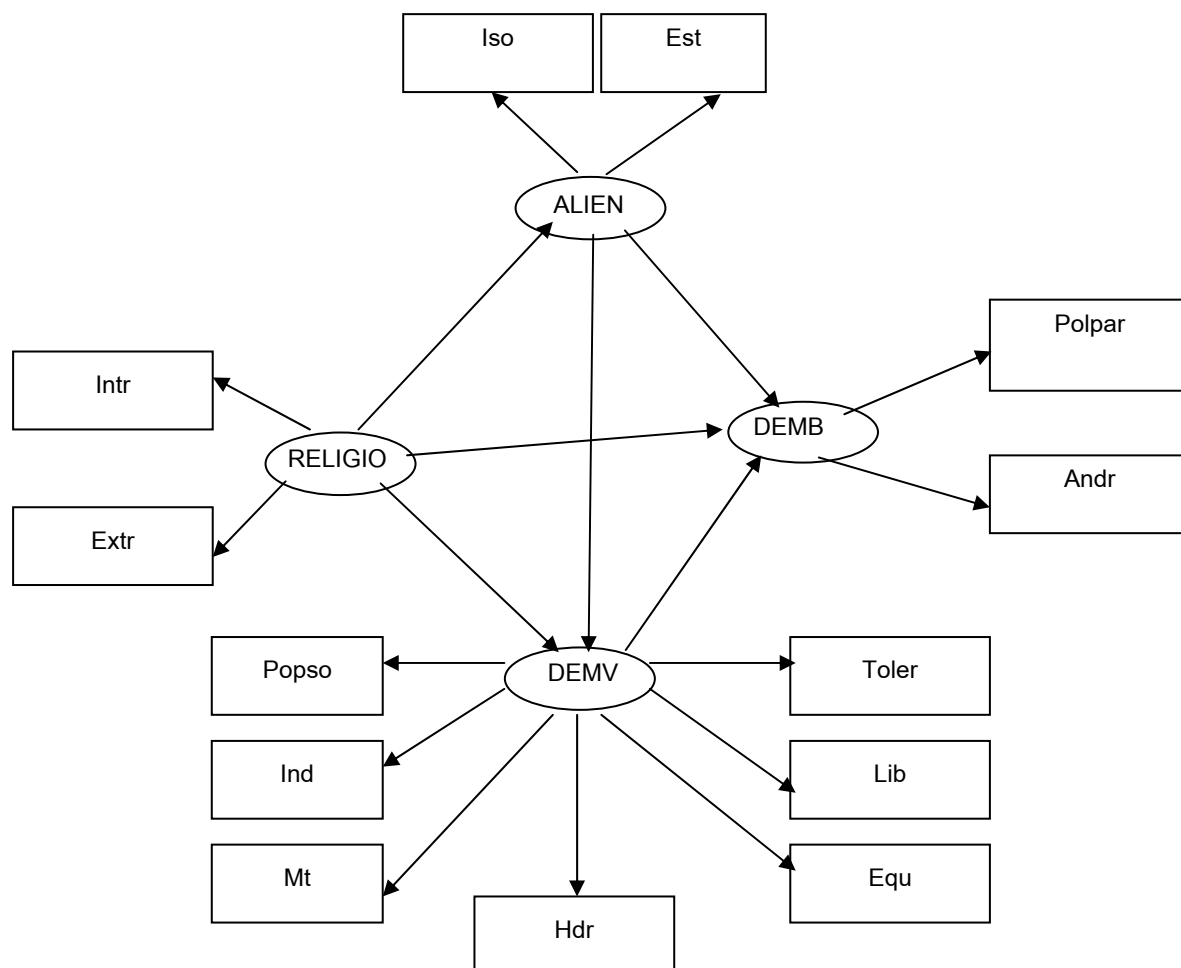
ตัวแปรอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หรือ ยึดมั่นเรื่องประชาชนต้องเป็นใหญ่
ประกอบด้วยตัวชี้วัด การเลือกตั้งตัวแทนประชาชน การออกกฎหมาย ความรับผิดชอบต่อการไป
ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และ การควบคุมกองทัพ

ตัวแปรอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็น และ พฤติกรรมที่แตกต่าง ประกอบด้วยตัวชี้วัด ความต้องการเห็นสิ่งต่างๆภายนอกตนเองที่แตกต่าง หรือพัฒนาจากเดิม และสิ่งเกี่ยวกับตนเอง ได้แก่ ความรู้สึกเชิงสร้างสรรค์ และการมองโลกในแง่ดี

กำหนดสัญลักษณ์ตัวอักษรแทนตัวแปรแฝง ตัวแปรประจักษ์ และตัวชี้วัด ดังนี้

DEMB	= Democratic behaviors	= พฤติกรรมแบบประชาธิปไตย (ตัวแปรแฝง)
Polpar	= Political participation	= การมีส่วนร่วมทางการเมือง
Andr	= Anti – Dictator rule	= การต่อต้านเผด็จการ
ALIEN	= Alienation	= ความรู้สึกแปลกแยก (ตัวแปรแฝง)
Isol	= Isolation	= ความรู้สึกโดดเดี่ยว
Est	= Estrangement	= ความรู้สึกไม่เป็นมิตร
RELIGIO	= Religiosity	= ความเคร่งศาสนา (ตัวแปรแฝง)
Intr	= Intrinsic religiosity	= ความเคร่งศาสนาที่ฝังลึกในจิตใจ
Extr	= Extrinsic religiosity	= ความเคร่งศาสนาที่เกิดจากปัจจัยจูงใจทางสังคม และ เพื่อตนเอง
DEM V	= Democratic values	= ค่านิยมประชาธิปไตย (ตัวแปรแฝง)
Hdr	= Human dignity respect	= ศรัทธาและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
Lib	= Liberty	= เชื่อเรื่องสิทธิ และ เสรีภาพ
Equ	= Equality	= มีความเสมอภาค
Mt	= Mutual trust	= มีความไว้วางใจซึ่งกัน และ กัน
Ind	= Individuality	= ความเป็นปัจเจกภาพ
Popso	= Popular sovereignty	= อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หรือ ประชาชนต้องเป็นใหญ่
Toler	= Tolerance	= อดทน อดกลั้น ต่อ ความคิดเห็น และ พฤติกรรมที่แตกต่าง

ภาพ 2 แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ ระหว่าง ตัวแปร

จากกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ระหว่าง ตัวแปร และ จากการ ทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวแล้วข้างต้น พบว่า สถิติที่นำมาใช้ในงานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่ใช้ สถิติตัวแปรพหุ (Multivariate) และ การวิเคราะห์การถดถอย (Regression analysis) ซึ่งแสดงว่า การแจกแจงของตัวแปรที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่มีลักษณะการแจกแจงปกติ (Normal distribution) และ มีความสัมพันธ์กันในลักษณะเส้นตรง จึงได้นำความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่กล่าวถึงข้างต้น มาสร้างเป็นแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วน

ที่ 1 เป็นสมการหลักแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง และส่วนที่ 2 เป็นสมการแสดงความสัมพันธ์ ระหว่าง ตัวแปรตามสมมุติฐาน ดังนี้

สมการหลักแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง

$$\text{DEMB} = f_0 (\text{ALIEN}, \text{RELIGIO}, \text{DEMV}) \quad (1)$$

สมการแสดงความสัมพันธ์ ระหว่าง ตัวแปรแฝงตามโครงสร้างความสัมพันธ์ตามสมมุติฐาน

$$\text{DEMV} = f_1 (\text{ALIEN}, \text{RELIGIO}) \quad (2)$$

$$\text{ALIEN} = f_2 (\text{RELIGIO}) \quad (3)$$

สมการแสดงความสัมพันธ์ ระหว่าง ตัวแปรแฝง กับ ตัวแปรประจักษ์

$$\text{DEMB} = f_3 (\text{Polpar}, \text{Andr}) \quad (4)$$

$$\text{ALIEN} = f_4 (\text{Isol}, \text{Est}) \quad (5)$$

$$\text{RELIGIO} = f_5 (\text{Intr}, \text{Extr}) \quad (6)$$

$$\text{DEMV} = f_6 (\text{Hdr}, \text{Lib}, \text{Equ}, \text{Mt}, \text{Ind}, \text{Popso}, \text{Toler}) \quad (7)$$